

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište”

IZVJEŠTAJ O POSLOVANJU
(Izvještaj o radu sa Izvještajem o finansijskom poslovanju)

KJU „PORODIČNO SAVJETOVALIŠTE“
ZA 2012. GODINU

Sarajevo, mart 2013. godine

I UVODNI DIO

Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ je u periodu od 01.01. do 31.12.2012. godine obavljajući poslove iz svoje djelatnosti kontinuirano usmjeravala svoje aktivnosti na maksimalno ostvarenje postavljenih ciljeva i realizaciju utvrđenih programskih zadataka za izvještajni period. S tim u vezi, i pored ograničavajućih materijalnih uvjeta, Ustanova je najvećim dijelom realizirala programske aktivnosti utvrđene u okviru Programa rada za 2012. godinu.

Bazično djelovanje KJU „Porodično savjetovalište“ je i u 2012. godini podrazumijevalo realizaciju poslova iz oblasti savjetodavno-terapeutskog rada - sekundarna prevencija, te poslova primarne prevencije usmjerene na potrebe ciljnih grupa porodičnog sistema i njegovih podsistema. Aktivnosti primarne prevencije temeljile su se na prethodnim istraživanjima i sondiranju stanja problema na kojem se radilo.

Kada je u pitanju savjetodavno-terapeutski rad, tokom 2012. godine u Ustanovu su primljeni svi građani zainteresirani i motivirani da prime podršku i pomoć u razrješavanju svojih problema, te su im blagovremeno pružene odgovarajuće usluge ove Ustanove (trijažno-dijagnostičke ili usluge kratke krizne intervencije ili usluge neposrednog savjetodavno-terapeutskog tretmana).

Što se tiče poslova u oblasti primarne prevencije, KJU „Porodično savjetovalište“ je implementiralo sve postavljene projekte primarne prevencije, a čija zajednička karakteristika jeste prevencija različitih rizika u pojavi i razvoju psihosocijalnih problema u porodičnom i drugim sistemima.

Konkretna realizacija naprijed navedenih te ostalih aktivnosti iz okvira djelatnosti Ustanove tokom 2012. godine detaljno je prikazana kroz ostale propisane elemente ovog izvještaja.

II NORMATIVNI DIO

2.1. Pravila o izmjenama i dopunama Pravila Kantonalne javne ustanove “Porodično savjetovalište”

U septembru mjesecu 2012. godine Upravni odbor Ustanove donio je Pravila o izmjenama i dopunama Pravila Kantonalne javne ustanove “Porodično savjetovalište”.

Ova Pravila donesena su uslijed obaveze usklađivanja Pravila KJU „Porodično savjetovalište“ sa Odlukom o izmjenama i dopuni Odluke o osnivanju Kantonalne javne ustanove „Porodično savjetovalište“ broj 01-05-16942/12 od 07.05.2012. godine, te sa Stručnom uputom resornog ministarstva broj 13-35-35-21203 od 02.07.2012. godine.

Konkretno, u skladu sa pomenutom Odlukom izvršeno je usklađivanje šifre djelatnosti Ustanove, a prema dobivenoj Stručnoj uputi utvrđeni su opći i posebni uslovi za imenovanje direktora Ustanove.

2.2. Procedure o vođenju evidencije i dokumentacije o korisnicima savjetodavno-terapeutskih usluga u KJU „Porodično savjetovalište“

Na temelju praktičnih iskustava u vođenju interne evidencije i dokumentacije o korisnicima savjetodavno-terapeutskih usluga, ukazana je potreba za izvjesnim prilagodbama koje se tiču sadržaja i forme internih obrazaca u okviru vođenja ove evidencije. Stoga, na prijedlog Odjeljenja za

savjetodavno-terapeutske rad, kreirani su novi formulari interne dokumentacije za praćenje terapeutskeg rada sa klijentima, te su donesene nove Procedure o vođenju evidencije i dokumentacije o korisnicima savjetodavno-terapeutskih usluga u KJU „Porodično savjetovalište“, a koje su u primjeni od 01.01.2013. godine.

III TEMATSKI DIO

3.1. IZVJEŠTAJI, PROGRAMI, PLANOVI

U toku 2012. godine, a u skladu sa Programom rada Ustanove za 2012. godinu, KJU „Porodično savjetovalište“ je usvojila sljedeća dokumenta:

- Izvještaj o poslovanju (Izvještaj o radu sa Izvještajem o finansijskom poslovanju) KJU „Porodično savjetovalište“ za 2011. godinu;
- Izvještaj o radu direktora KJU „Porodično savjetovalište“ za 2011. godinu;
- Izvještaj o radu Upravnog odbora KJU „Porodično savjetovalište“ za 2011. godinu;
- Izvještaj o finansijskom poslovanju KJU „Porodično savjetovalište“ za 2011. godinu;
- Program rada KJU „Porodično savjetovalište“ za 2012. godinu;
- Finansijski plan KJU „Porodično savjetovalište“ za 2012. godinu;
- Nacrt finansijskog plana KJU „Porodično savjetovalište“ za 2013. godinu i
- Nacrt programa rada KJU „Porodično savjetovalište“ za 2013. godinu.

Pored navedenog, usvojeni su i:

- Izvještaj o radu KJU „Porodično savjetovalište“ za period oktobar - decembar 2011. godine;
- Izvještaj o radu KJU „Porodično savjetovalište“ za period januar – mart 2012. godine;
- Izvještaj o radu KJU „Porodično savjetovalište“ za period april – juni 2012. godine;
- Izvještaj o radu KJU „Porodično savjetovalište“ za period juli – septembar 2012. godine;
- Izvještaj o izvršenju Budžeta KJU „Porodično savjetovalište“ za period januar – decembar 2011. godine;
- Izvještaj o izvršenju Budžeta KJU „Porodično savjetovalište“ za period januar – mart 2012. godine;
- Izvještaj o izvršenju Budžeta KJU „Porodično savjetovalište“ za period januar – juni 2012. godine, te
- Izvještaj o izvršenju Budžeta KJU „Porodično savjetovalište“ za period januar – septembar 2012. godine.

Također, usvojen je i Plan nabavki KJU „Porodično savjetovalište“ za 2013. godinu, koji je izrađen u skladu sa važećim propisima iz oblasti javnih nabavki, a prema stvarnim potrebama Ustanove za realizaciju neophodnih nabavki tokom 2013. godine.

3.2. SAVJETODAVNO-TERAPEUTSKI RAD (SEKUNDARNA PREVENCIJA)

Savjetodavno-terapeutske aktivnosti su se u 2012. godini odvijale u skladu sa doktrinom savjetodavno-terapeutske prakse orijentirane sistemskoj porodičnoj terapiji, uz korištenje komplementarnih tehnika drugih psihoterapeutskih pravaca, te poštivanja principa rada Ustanove. To je prvenstveno princip dobrovoljnosti dolaska korisnika u tretman, zaštita i povjerljivost svih podataka dobijenih u tretmanu,

te principom identificirane motivacije i želje korisnika da naprave promjene koje će im omogućiti uspješnije životno funkcioniranje.

Svi zahtjevi korisnika za našom pomoći su uzeti u rad, te su kroz trijažno-dijagnostički postupak klasificirani i usmjereni u tretman ovdje, odnosno tretman ustanova nadležnih za određenu problematiku.

3.2.1. Trijaža

Trijažne usluge su realizirane kroz dva oblika rada. Tako je prvi kontakt korisnika i terapeuta bio kroz telefonski razgovor koji je ujedno bio preliminarna trijaža, odnosno razvrstavanje i procjena mogućnosti tretiranja plasiranog problema u Savjetovalištu. Korisnicima je pruženo preko 600 ovih usluga. Nakon ove, slijedila je trijažno dijagnostička procjena putem neposrednog intervjua sa korisnikom u Ustanovi. Realizirane su ukupno 383 ove usluge i to: 209 na individualnom, 86 na dijadnom i 78 na porodičnom nivou. U skladu sa izvršenom procjenom 289 korisnika je usmjeren u tretman Savjetovališta: 172 u individualni, 60 u dijadni i 57 u porodični oblik rada. U druge institucije (zdravstva, socijalne zaštite, policije i sudstva) kroz trijažnu proceduru usmjereni su 42 korisnika jer je procijenjeno da su to najrelevantnije institucije u kojima se tretiraju njihovi problemi.

Trijažna procedura je završena kroz 250 seansi, 172 na individualnom, 45 seansi na dijadnom, a 33 na porodičnom nivou.

U okviru trijaže korisnicima su se pružale i usluge prve psihološke pomoći, odnosno krizne intervencije te istraživala komplementarnost njihovih očekivanja sa procjenom terapeuta o obliku najfunkcionalnije pomoći. Kriznih intervencija je bilo 59, od čega 41 na individualnom, 12 na dijadnom i 6 na porodičnom nivou.

3.2.2. Tretman

Savjetodavno-terapeutskim tretmanom obuhvaćeno je ukupno 594 korisnika. Na individualnom nivou ih je bilo ukupno 317, na dijadnom i bračno-partnerskom 126, te na porodičnom nivou 151.

Ukupan broj seansi u tretmanima je iznosio 1614, u individualnom 1199, u partnerskom 222 i u porodičnom 151. Svaka seansa je trajala najmanje 45 minuta, najviše 60 u individualnom tretmanu, te 90 minuta u dijadnom i porodičnom tretmanu. Preko dvije trećine korisnika tretirano je srednje dugim tretmanom sa 8-12 seansi. Jedan, manji broj, je bio u tzv. dugom tretmanu sa preko 12 seansi, te je 12 korisnika, u okviru kontinuiranog tretmana tretirano kriznom intervencijom.

Krizne intervencije su u kontinuiranom tretmanu pružane osobama koje su u ovom periodu doživljavale različite stresne situacije što je indiciralo ovu vrstu intervencija.

Tretman je u jednom broju slučajeva imao eko karakter, tj. rađen je u saradnji sa drugim organizacijama u mreži, što je zahtijevalo stručno koordinacijski pristup u radu, više vremena i složeniji pristup. Ovo je zahtijevala višeslojna problematika sa dugom historijom nastanka, često prisutna kod korisnika naših usluga. Najčešće se radilo o korisnicima koji su trebali paralelne usluge službi socijalne, odnosno zdravstvene zaštite, sudstva ili policije. Ovako su tretirani problemi povjere djece nakon brakorazvoda roditelja, kada nije bilo roditeljskog dogovora i saradnje, problemi porodičnog nasilja, odnosno reaktivne depresivnosti, anksioznosti i PTSP-a nastalih u poremećenoj komunikaciji i interpersonalnim interakcijama.

Za četiri bračnom para je pružena usluga posredovanja prije pokretanja brakorazvodne procedure, sačinjen nalaz i mišljenje te proslijeđen sudstvu.

Za tretirane klijente je, po zahtjevu drugih institucija, urađeno 23 pismena u formi „nalaz i mišljenje“. Obavljeno je i oko 55 telefonskih razgovora vezanih za tretman klijenata, sa njima neposredno, članovima porodica, odnosno profesionalcima u drugim ustanovama, sa kojima je saradivano u tretmanskome postupku. Najčešće su to bile službe socijalne zaštite i škole.

Savjetodavno-terapeutske tretman je završilo 272 korisnika, 151 na individualnom nivou, 76 na dijadnom i 39 na porodičnom nivou.

Evaluacija tretmana rađena od strane korisnika i terapeuta po osnovi utiska o njegovoj uspješnosti je, kada su korisnici u pitanju, bila u prosjeku na razini „prilično uspješan“, dok su terapeutske utisci bili nešto iznad ocjene „osrednje uspješan“.

Tretman je prekinut „zbog više sile“ sa 28 klijenata, u dogovoru sa terapeutom.

To su bile situacije bolesti korisnika ili člana porodice, preseljenje, promjene radnog vremena i sl. poteškoće, ili pak procjena klijenta da je za sada dovoljno radio na sebi, te nije spreman za dalje emocionalne promjene u ovom trenutku.

Samoinicijativnih prekida tretmana je bilo 10, a radilo se o osobama koje nisu bile motivirane za promjene, osobama koje su tražile „instant“ rješenja od terapeuta, te korisnicima koji nisu bili u mogućnosti poštivati dogovore u tretmanu i terapijski ugovor.

Korisnicima koji su završili tretman u Ustanovi, a prema procjeni o potrebi podrške „na daljinu“, pružane su i usluge praćenja njihove readaptacije i resocijalizacije u sredinu. Praćenje se radilo na više načina: putem telefona, e-mail poštom i povremenim dolascima korisnika u Savjetovalište. Ove usluge su realizirane za 21 klijenta i bilo ih je ukupno 62.

3.2.3. Problematika

Korisnici su u Savjetovalište dolazili zbog različitih poteškoća, kako na interpersonalnom planu tako i zbog poteškoća na intrapersonalnom planu.

Na interpersonalnom nivou su tretirane poteškoće u komunikaciji partnera sa čestom pojavom izostanka verbalnog komuniciranja, borbe za moć, težnje ka individuaciji kojoj je na putu stajao partner, disbalansa u partnerstvu, konflikata uzrokovanih nedefiniranim granicama prema porodicama porijekla, nekonzistentnosti roditeljskog sistema, postizanju dogovora oko finansijskih sredstava, naglašenih kulturoloških razlika, seksualnih disfunkcija partnera, konfliktnih roditeljskih odnosa nakon brakorazvoda, emocionalnog i fizičkog nasilja nad partnerom, potom brakorazvod, paralelne partnerske veze, odnosi sa porodicama porijekla, bračne krize, nemogućnost zadržavanja partnerstva, teškoće binuklearnog roditeljstva, ljubomora i alkoholizam partnera.

U interakciji roditelj –dijete tretirane su teškoće prekomjernog korištenja računara od strane djeteta, pad školskog uspjeha i roditeljska zabrinutost naspram djetetove ravnodušnosti vezane za problem, zatim roditeljska nekompetentnost, te projiciranje sopstvenih strahova na dječje ponašanje.

Također je tretirana i problematika separacije djece pri polasku u vrtić, odnosno školu, te ponašajni problemi djece/laganje, krađe, eksperimentiranje sredstvima ovisnosti, bježanje sa nastave, kao i odnos roditelja prema ovim simptomima. Na tretmanu su bila i djeca i adolescenti sa psihosomatskim teškoćama ispoljenim simptomima lupanja srca, trbobja, paničnih napada, glavobolja, kao i teškoće u

prilagođavanju na novu porodičnu strukturu nakon brakorazvoda roditelja, kao i konflikti lojalnosti prema razvedenim roditeljima.

Na intrapersonalnom nivou tretirani su problemi negativne slike o sebi, usamljenost, različiti strahovi / od škole, od gubitka, od bolesti/, zatim gubici bliskih osoba /majke, supruge, djeteta/ i traženja pomoći u različitim fazama „zaglavljenosti“ procesa žalovanja.

Korisnici su tražili pomoć i zbog osjećanja depresivnosti, anksioznosti, paničnih napada, nezadovoljstva sobom, neuropsiholoških smetnji sa pamćenjem i koncentracijom, zbog nemogućnosti prihvatanja prekida partnerske relacije, nepovjerenja, ljubomore, nedostatka socijalnih vještina, nemogućnosti prilagođavanja u novom životnom ciklusu, nedostatka emocionalne povezanosti sa partnerom, neprihvatanja realiteta psihofizičke ometenosti djeteta ambivalencije u vezi brakorazvoda, simptoma PTSP-A, nezadovoljstva vlastitom ulogom u porodičnom sistemu, vezanosti ili separacije sa porodicom porijekla, psihosomatskih teškoća izazvanih stresorima u radnom okruženju, ovisnost o kocki, internet i lakim drogama, straha od neuspjeha sa izraženom psihosomatikom, nedostataka socijalnih vještina i sposobnosti nošenja sa životnim izazovima, nemogućnosti identificiranja sa roditeljskom ulogom, postporođajne depresivnosti, emocionalnog zanemarivanje djece, balansiranja roditeljskih stilova. Također je tražena pomoć u adekvatnom informiranju djece o brakorazvodu roditelja, potom u prihvatanju razvodne faze bračne zajednice, te preispitivanja održivost bračne zajednice sa partnerom ovisnim o alkoholu i narkoticima.

Tretirane su i ponašajne teškoće djece kao refleksija na porodičnu disfunkciju, disbalans između roditelja oko staranja i podizanja djece, emocionalno zanemarivanje djece, dileme vezane za način realiziranja roditeljske uloge.

Očekivanja korisnika od tretmana, općenito gledano, su bila razumijevanje i suosjećanje za njihove teškoće, te profesionalnost u radu, sa posebnim zahtjevom za diskrecijom. Sama informacija o profesionalnom begrundu psihoterapeuta očigledno je gradila njihovo povjerenje.

3.3. PRIMARNA PREVENCIJA

Program primarne prevencije je realiziran kroz osam projekata čiji su ciljevi i sadržaji podudarni sa razvojnim fazama porodičnog sistema i koji su utemeljeni na bazi razvojno-istraživačke tehnologije Ustanove. U protekloj godini kroz razne vidove primarne prevencije obuhvaćeno je ukupno 4186 korisnika iz populacije roditelja, djece, mladih, starih i jednog broja profesionalaca iz obrazovnog sektora.

3.3.1. Projekt: „Zajedno do uspjeha“

Generalni cilj: Prevencija mogućih rizičnih i nepoželjnih oblika ponašanja kod učenika osnovnih škola kroz unapređenje znanja, vještina i kompetencija učesnika za izgradnju kvalitetnijeg saradničkog odnosa učenika, roditelja i nastavnika.

Specifični ciljevi :

1. Ukazati na prednosti, mogućnosti i značaj zajedničkog rada/saradnje između tri ključna subjekta odgojno – obrazovnog procesa (učenika, roditelja i nastavnika);
2. Prepoznati i definirati teškoće i zone konflikata između učenika, roditelja i nastavnika;
3. Kreirati i ponuditi efikasniji model saradnje ova tri subjekta;

4. Unaprijediti saradnju između učenika, roditelja i nastavnika.

Ciljna grupa: učenici osnovne škole od 13 do 15 godina, njihovi roditelji, nastavnici i pedagozi koji iskazuju dovoljan stepen motivacije i interesiranja za uključivanje u grupnu aktivnost.

Na osnovu iskustava iz prethodno realiziranog projekta i preporuka iz evaluacijskog izvještaja urađene su konceptijske izmjene projekta, koje su se odnosile na izmjene načina rada, koncepta i broja radionica, te dopunjavanje evaluacionih instrumenata shodno navedenim izmjenama. Izmjene u načinu rada podrazumijevale su planiranje potpunijeg uključivanja školskih pedagoga kao kovoditelja s ciljem postepenog preuzimanja modela projekta od strane škole, što će doprinijeti održivosti projekta i primjenu radionica u budućnosti. Također, napravljene su izmjene koje se odnose na uvrštavanje više praktičnih vježbi i igara u cilju podizanja djelotvornosti grupnog rada, a broj radionica povećan je zbog velikog broja aktivnosti i njihovog kvalitetnijeg realiziranja.

U 2012. godini projekt je realiziran u dvije osnovne škole koje su iskazale zainteresiranost i motivaciju za učešće u implementaciji projekta, a to su OŠ „Izet Šabić“ i OŠ „Sokolje“. Ukupan broj učesnika bio je 29 (10 učenika, 10 nastavnika i 9 roditelja) koji su kroz šest interaktivnih radionica prošli sljedeće sadržaje/teme:

1. Značaj zajedničkog rada/saradnje učenika, roditelja i nastavnika;
2. Komunikacija kao ključ uspješne saradnje;
3. Uloga učenika u odgojno – obrazovnom procesu;
4. Uloga roditelja i nastavnika u odgojno – obrazovnom procesu ;
5. Školski ne/uspjeh – kako se s njim nositi?;
6. Rekapitulacija postavljenih ciljeva i rezultata kroz evaluaciju individualnih „Planova napredovanja“ učenika, roditelja i nastavnika.

Rezultati evaluacije pokazuju da je realizacija projekta pokazala svoju opravdanost, korisnost i usklađenost sadržaja sa stvarnim potrebama učenika, roditelja i nastavnika što je potvrđeno i povratnom informacijom od strane svih učesnika. Prema ovim rezultatima projekt je u značajnoj mjeri ispunio postavljene ciljeve, te je od strane učesnika ocijenjen veoma korisnim što pokazuje i njihova motiviranost za dolazak na radionice. Na individualnom planu su već tokom same realizacije projekta primijećeni napreci u poboljšanju uspjeha, vladanju učenika, poboljšavanju komunikacije i saradnje između sva tri subjekta.

Bitno je istaći da su učesnici kroz realizaciju radionica usvojili princip po kojem je saradnja učenika, roditelja i nastavnika ključna za školski uspjeh učenika, te da nezainteresiranost samo jednog od subjekata može izazvati poteškoće u odnosima i dugoročno se odraziti na nezainteresiranost učenika za školske obaveze. Vježbe, igre i rad u grupama doprinijeli su da se sva tri subjekta aktivno uključe u rad, te da se grupa oslobodi i otvoreno razgovara sa ostalim učesnicima, razmjenjujući iskustva navodeći vlastite poteškoće sa kojima se susreću.

3.3.2. Civilna hrabrost

Generalni cilj projekta: Prevencija maloljetničkog nasilja i jačanje civilne hrabrosti.

Specifični ciljevi projekta: unapređenje zajedništva, povjerenja, civilne hrabrosti, te unapređenje strategija borbe protiv nasilja.

Primarna ciljna grupa: djeca i mladi između 12 i 18 godina.

Kantonalna javna ustanova "Porodično savjetovalište" u protekloj godini projekt je realizirala za 28 učenika drugog razreda J.U. „Treća gimnazija“ Sarajevo, te 22 učenika prvog razreda J.U. „Prva bošnjačka gimnazija“ Sarajevo. Realizaciji projekta prethodio je izbor učesnika, odnosno škole i razreda sa kojim će se održati radionice nakon čega je održan roditeljski sastanak na kojem su se roditeljima pružile opće informacije i predstavio sadržaj projekta, te objasnila njegova psihosocijalna vrijednost.

Kroz radionički način rada (šest radionica po 60 minuta), koji je utemeljen na principima aktivnog i ravnopravnog učešća svih učesnika radionica, iskustvenom učenju i interaktivnim strategijama podučavanja obrađene su sljedeće teme:

1. Unapređenje zajedništva kroz poboljšanje sposobnosti komunikacije, izradu prihvatljivog pravilnika, integraciju i toleranciju, te sposobnost empatije;
2. Unapređenje povjerenja kroz zajednička emocionalna iskustva, iskustva u tjelesnim i psihičkim krajnjim situacijama, preuzimanje odgovornosti i kratkotrajni gubitak samokontrole;
3. Unapređenje civilne hrabrosti kroz spoznaju optimalnog stava žrtve i pomagača, sliku adekvatnog stava svjedoka, senzibilitet za nužne situacije i spoznaju važnosti civilne hrabrosti;
4. Unapređenje strategija protiv nasilja kroz senzibilitet za različite oblike nasilja, senzibilitet za žrtve, senzibilitet za ranjivost tijela, prepoznavanje faktora koji prepirku mogu dovesti do eskalacije i ukazivanje na alternativne reakcije.

Nakon realizacije projekta izrađen je evaluacijski izvještaj, odnosno kvantitativnom i kvalitativnom analizom evaluacijskih upitnika učenika utvrđeno je da se projekt pokazao kao dobro osmišljena mjera u sprječavanju nasilja, te razvijanju i širenju tolerancije i razumijevanja razvojem svijesti kod mladih o prihvatanju različitosti i poštovanju drugog i drugačijeg. Naime, rezultati evaluacije pokazuju da je projekt pokazao pozitivne učinke, kako u ponuđenom sadržaju koji je ocijenjen visokim ocjenama, tako i u pojedinim segmentima projekta, prema kojim je većina učenika ocijenila da su zadovoljni organizacijom i realizacijom radionica i korisnošću učešća u radionicama. Iz navedenog se može zaključiti da je projekt ispunio svoj cilj, te da se može očekivati da će učesnici razmjenjivati stečena znanja, te pridonositi pozitivnim promjenama kod svojih vršnjaka.

3.3.3. Projekt: „Mladi za mlade“

Generalni cilj: osposobljavanje adolescenata-lidera za pozitivno vršnjačko djelovanje u socijalnom okruženju, kao oblik preveniranja rizičnih pojava i nepoželjnih modela ponašanja adolescenata.

Specifični ciljevi:

1. Educirati adolescente- lidere iz oblasti komunikacije (vrste komunikacije, komunikacijske vještine i stilovi komuniciranja);
2. Osposobiti mlade da prepoznaju nasilje sa posebnim fokusom na vršnjačko nasilje i djeluju na sprječavanju negativnih efekata ovog nasilja.

Ciljna grupa: adolescenti u dobi od 15-18 godina.

U protekloj godini u saradnji sa Omladinskom informativnom agencijom organizirana je prezentacija projekta „Mladi za mlade“ za učesnike projekta „Od ideje do akcije za razvoj ključnih kompetencija mladih“. Na prezentaciji je prisustvovalo preko 120 učenika srednjih škola iz 17 gradova Bosne i Hercegovine. Svi učesnici su anketirani o spremnosti da preuzmu lidersku ulogu među svojim

vršnjacima i djeluju na prevenciji rizičnih ponašanja mladih. Rezultat ove prezentacije jeste 15 prijavljenih učenika za učešće u projektu „Mladi za mlade“ od kojih je u kontinuitetu na radionicama učestvovalo 11 učesnika, iz šest srednjih škola Kantona Sarajevo: „Srednja škola za saobraćaj i komunikaciju“, „Treća gimnazija“, „Srednja građevinsko-geodetska škola“, „Srednja trgovačka škola“, „Srednja škola za okoliš i drveni dizajn“ i „Prva gimnazija“.

U skladu sa preporukama evaluacije prethodno realiziranog ciklusa projekta korigiran je projekt na način da su radionice obogaćene situaciono-praktičnim vježbama i igrama putem kojih su učesnici na konkretan i zanimljiv način usvajali nova i proširivali postojeća znanja, što je pozitivno utjecalo na radnu klimu i zainteresiranost za rad na projektu.

Projekt je realiziran kroz pet interaktivnih radionica u trajanju od 90 do 100 minuta na kojima su obrađene sljedeće tematske cjeline:

1. Upoznavanje učesnika sa liderskim kvalitetama, vještinama i mogućnostima djelovanja na vršnjake, te rad na komunikacijskim vještinama;
2. Umijeće razgovora i aktivno slušanje;
3. Stilovi komunikacije - asertivna komunikacija (sticanje znanja o značaju interpersonalne komunikacije, različitim stilovima komunikacije, prednostima i nedostacima svakog od stilova te posljedicama takvog komuniciranja; usvajanje vještina i usavršavanje tehnika asertivne komunikacije, te upoznavanje sa pravilima asertivnosti);
4. Vrste nasilja - prepoznavanje nasilnih oblika komuniciranja i ponašanja i educiranje o načinima zamjene nasilnih sa nenasilnim oblicima komuniciranja;
5. Vještine pregovaranja i posredovanja u konfliktnim situacijama, te rekapitulacija stečenih znanja i vještina.

Evaluacija realizacije projekta pokazala je da je projekt u značajnoj mjeri ispunio postavljene ciljeve, odnosno da su učesnici unaprijedili svoja znanja o vrstama nasilja sa fokusom na prepoznavanje znakova nasilja u adolescentskim vezama, što će im omogućiti da prepoznaju ovaj oblik nasilja i načine kako da djeluju na njegovom preveniranju. Učesnici su unaprijedili i proširili svoja znanja o aktivnom slušanju i osobinama asertivnog komuniciranja. Međutim, znanje o asertivnim tehnikama nije stekao ili unaprijedio niti jedan učesnik, što upućuje na nerazumijevanje tematskog sadržaja ili na moguću preobimnost sadržaja ponuđenog u kratkom vremenskom periodu. Također, zbog nedostatka vremena radi previše aktivnosti na završnoj radionici, ali i složenosti teme medijacije u narednom ciklusu ovoj temi je potrebno posvetiti jednu cijelu radionicu. Radionice su u velikoj mjeri pokazale svoju opravdanost, korisnost i usklađenost sadržaja sa stvarnim potrebama adolescenata, te su doprinijele jačanju i unapređenju liderskih kompetencija za pozitivno i preventivno vršnjačko djelovanje.

3.3.4. Projekt: „Moj izbor“

Generalni cilj: prevencija bračne i porodične disfunkcionalnosti.

Specifični cilj: Prevencija rizičnih faktora u izboru partnera i funkcioniranju partnerskih odnosa.

Ciljna grupa: mladi u dobi od 18 do 28 godina.

U ovom izvještajnom periodu projekt je realiziran kroz osam radionica na kojima su obrađene sljedeće tematske cjeline:

1. Stereotipi i predrasude o ljubavi, suprotnom spolu, seksu i braku;
2. Partnerske potrebe i očekivanja;
3. Izbor partnera;
4. Ljubav,;
5. Partnerska komunikacija i razrješavanje konflikata;
6. Brak.

Priprema realizacije ovog ciklusa projekta „Moj izbor“ podrazumijevala je obezbjeđivanje adekvatnog prostora za grupni rad. Za realizaciju projekta u 2012. godini ponovo je ostvarena saradnja sa Omladinskom informativnom agencijom BiH sa kojom je, kroz program Centra društvenih inovacija MUNJA, obezbjeđen prostor koji ispunjava sve predulove i tehničku opremljenost za izvođenje radionica u projektu (lokacija, prostranost, video-projektor, laptop i sl.), što je omogućilo primjenu svih planiranih interaktivnih i multimedijalnih sadržaja i tehnika grupnog rada.

Zbog specifičnih teškoća u informiranju i motiviranju ciljne grupe za učešće u projektu koju smo imali u prethodne dvije godine, u ovom periodu opredijelili smo se za provođenje medijske „mini-kampanje“ koja je podrazumijevala objavljivanje različitih tekstova i poziva za učešće u projektu na internoj web-stranici naše Ustanove, najposjećenijoj lokalnoj web-stranici za mlade www.mladi.info i na najposjećenijem lokalnom internet-portalu www.klix.ba. Pored toga, kroz tri nastupa na televizijskim emisijama („In Magazin“ – TVOBN i „Dobre vibracije“ – TVSA) date su šire informacije o sadržaju radionica projekta, očekivanim rezultatima projekta, dosadašnjim iskustvima, te je upućen poziv mladima za učešće u projektu. Cilj ove „mini-kampanje“ ogledao se u informiranju i motiviranju ciljne grupe za učešće u projektu „Moj izbor“, a rezultirala je direktnim javljanjem 32 potencijalna kandidata za učešće u ovom projektu.

Nakon obavljenih inicijalnih intervju sa 32 potencijalna učesnika formirana je grupa od 12 mladih ljudi koji su učestvovali u radionicama u ovom ciklusu. Tokom navedenog ciklusa svih osam radionica realizirano je bez većih poteškoća, te su u potpunosti realizirani svi koraci i ispunjeni ciljevi svake radionice. Također, važno je napomenuti da nije zabilježeno napuštanje projekta od strane učesnika, odnosno „osipanje“ grupe.

U ovom ciklusu projekta sve radionice je realizirao voditeljski par. Uvođenjem voditelja u grupni rad, koji je tokom radionica imao i ulogu opservatora, dobijene su kvalitetnije povratne informacije učesnika i voditelja o cjelokupnom grupnom procesu. Dodatne povratne informacije o realiziranim radionicama i ponuđenom sadržaju, kao i postignutim ciljevima i efektima cjelokupnog projekta dobijene su kroz evaluaciju koja je realizirana na posljednjoj, osmoj radionici. Rezultati evaluacije su, pored pozitivne promjene stavova učesnika po pitanju izbora partnera, suočavanja sa predrasudama i rješavanja konflikata u partnerskoj vezi ili braku, pokazali da je u odnosu na prethodne grupe, grupa učesnika u ovom ciklusu iskazala visok stepen unutarnje motiviranosti za učešće, spremnosti za rad na sebi i uvođenje pozitivnih promjena. Ovakvim rezultatima sigurno je doprinio opisani način informiranja i motiviranja ciljne grupe, kao i ambijent koji podstiče pozitivne grupne procese, te otvorenost i iskrenost u razmjeni iskustava.

Nakon završetka rada sa ovom grupom svim učesnicima je u elektronskoj formi podijeljena brošura o sadržajima koji su obrađeni na radionicama i formirana je forumska grupa na internetu sa mogućnošću povremenih neposrednih susreta grupe, kao oblika dalje razmjene mišljenja i iskustava u grupi.

3.3.5. Projekt: „Unapređenje roditeljstva“

Generalni cilj: Podizanje kvaliteta profesionalne podrške i pomoći roditeljima u jačanju roditeljske uključenosti i kompetencija u pripremanju djeteta za polazak u školu.

Specifični cilj: Osnažiti profesionalce u podizanju roditeljskih kapaciteta i kompetencija u procesu osamostaljivanja djeteta.

Ciljna grupa:

- Roditelji djece koja započinju osnovno školovanje;
- Profesionalci iz pedagoško-psiholoških službi osnovnih škola Kantona Sarajevo.

Na osnovu dobivenih rezultata evaluacijskog izvještaja iz 2011. godine, odnosno iskazane potrebe od strane učesnika, u 2012. godini nastavljeno je sa realizacijom edukacije roditelja u osnovnim školama.

Realizaciji je prethodilo predstavljanje našeg priručnika „Unapređenje roditeljstva“ u Centru za edukaciju i razvoj nastavnih tehnologija Kantona Sarajevo za profesionalce pedagoško-psiholoških službi škola koje nisu učestvovala u realizaciji projekta u 2011. godini. Od pozvanih 35 osnovnih škola prezentaciji su prisustvovali profesionalci iz 20 osnovnih škola. Cilj priručnika je da pomogne podizanju kvaliteta profesionalne pomoći roditeljima u jačanju roditeljske uključenosti i kompetencija u pripremi djece za polazak u osnovnu školu i njihovog prilagođavanja na novu socijalnu sredinu. U sadržaju priručnika su metodološki postavljene sve aktivnosti: formiranje grupe, sadržaj radionica popraćen odgovarajućim vježbama i primjerima iz prakse, te evaluacijski instrumenti, što omogućuje da se radionice realiziraju bez poteškoća, te da se na adekvatan način steknu nova znanja i unaprijedi roditeljstvo.

Iako je planirano da projekt obuhvati sve osnovne škole Kantona Sarajevo, uključujući i škole u kojima je projekt realiziran u 2011. godini, projekt je realiziran samo u 31 osnovnoj školi i to: OŠ „6.Mart“, OŠ „Alija Nametak“, OŠ „Behaudin Selmanović“, OŠ „Čengić Vila I“, JU „Deveta osnovna škola“, OŠ „Džemaludin Čaušević“, OŠ „Edhem Mulabdić“, OŠ „Hasan Kaimija“, OŠ „Hasan Kikić“, OŠ „Hašim Spahić“, OŠ „Hilmi ef. Šarić“, OŠ „Izet Šabić“, Katolički školski centar“, OŠ „Kovačići“, OŠ „Malta“, OŠ „Mehmed beg Kapetanović Ljubušak“, OŠ „Meša Selimović“, JU „Osma osnovna škola“, OŠ „Osman Nuri Hadžić“, OŠ „Podlugovi“, OŠ „Pofalići“, OŠ „Porodice ef. Ramić“, OŠ „Safvet beg Bašagić“, OŠ „Silvije Strahimir Kranjčević“, OŠ „Skender Kulenović“, OŠ „Sokolje“, OŠ „Srednje“, OŠ „Šejh Muhamed ef. Hadžijamaković“, JU „Treća osnovna škola“, OŠ „Umihana Čuvidina“, OŠ „Zajko Delić“.

Razlog polovičnog obuhvata realizacije ovog projekta je, prema našem sudu, subjektivne prirode i rezultat je neadekvatne zastupljenosti vaspitne funkcije u pojedinim ustanovama osnovnoškolskog obrazovanja.

Projekt je realiziran kroz pet edukativnih, interaktivnih radionica, a obuhvatio je sljedeće tematske cjeline:

- Partnerstvo u roditeljstvu i odgojni stilovi porodica;
- Socijalizacija i odvajanje djeteta (separacija);
- Pripreme za polazak djeteta u školu;
- Dječje potrebe i zajedničko vrijeme;
- Rekapitulacija sadržaja radionica.

U projektu je ukupno učestvovalo 936 roditelja, 31 pedagog/psiholog, te 45 učitelja prvih razreda iz 31 osnovne škole. Aktivnosti u okviru realizacije radionica podrazumijevale su kontinuirano praćenje projektnih aktivnosti kroz redovni kontakt sa voditeljima projekta škola učesnica, evidenciju i obradu prikupljenih informacija, te redovno izvještavanje.

Evaluacija je provedena na tri nivoa: finalno anketiranje učesnika/roditelja, opservacija radionica od strane voditelja, te monitoring koji je podrazumijevao kontinuirano praćenje projektnih aktivnosti od strane evaluatora.

Rezultati evaluacije pokazuju da su učesnici dobili potvrdu postojećih znanja o važnosti kvalitetne pripreme djeteta za školsku sredinu, a što se posebno odnosi na razumijevanje važnosti zajedništva, saradnje i brige o porodici. Roditelji su proširili svoja znanja o korisnosti osmišljavanja zajedničkog vremena roditelja i djece, te o potrebi svoje uključenosti u razvijanju socijalnih kontakata djeteta, odnosno u socijalizaciji djeteta sa vršnjacima i odraslima kao aspektom kvalitetnije socijalne adaptacije u školi. Edukacija roditelja o važnosti osamostaljenja djeteta u ovom uzrastu pokazuje postojanje svijesti roditelja o ovoj potrebi. Potrebno je istaknuti da je posebno interesiranje roditelja imala radionica pod nazivom „Partnerstvo u roditeljstvu i odgojni stilovi“, što je bio slučaj i u prethodnom ciklusu. Ovaj podatak potvrđuje postojanje razvijene svijesti roditelja o važnosti i značaju odgoja, te potreba njihove roditeljske uključenosti.

Na osnovu navedenih rezultata urađene analize može se zaključiti da je projekt u značajnoj mjeri ispunio postavljene ciljeve, odnosno da su se projektom ojačale i unaprijedile roditeljske kompetencije u pripremi djeteta za polazak u školu. Kada je u pitanju način realizacije radionica potrebno je zadržati pristup razmjene mišljenja i iskustava, odnosno interaktivnog rada, te navođenja što većeg broja primjera iz svakodnevnog života jer se pokazao kao koristan i prihvatljiv od strane učesnika. Učesnici su ovakvim pristupom pokazali veliku motiviranost za rad, te aktivno učestvovali u realizaciji radionica. Voditelji radionica ocijenili su Priručnik „Unapređenje roditeljstva“ izuzetno kvalitetnim i korisnim jer su u njemu detaljno opisane sve projektne aktivnosti te da se u toku realizacije nisu susretali sa poteškoćama. Na temelju analize kompletne evaluacijske građe, evidentno je ostvarenje projektnih ciljeva, opravdanost i korisnost ovakvog oblika rada sa roditeljima i potreba nastavka realizacije projekta u budućnosti.

3.3.6. Projekt: „Zlatne godine“

Generalni cilj: prevencija socijalne isključenosti starijih.

Specifični cilj: osnaživanje socijalnih veza starijih osoba sa dobnom populacijom i porodicom jačanjem njihove socijalne uključenosti.

Tokom 2012. godine izrađen je evaluacioni izvještaj o realizaciji projekta u 2011. godini. Evaluacija projekta obuhvatila je analizu evaluacionih upitnika učesnika, zatim analizu dnevnika rada koji je sadržavao pisani izvještaj od strane voditelja projekta, i druge oblike dokumentiranja i arhiviranja istaknutih i ilustrativnih detalja sa radionica voditelja projekta. Generalno, evaluacija je pokazala da projekt u značajnoj mjeri odgovara na potrebe starijih osoba, prvenstveno u smislu sprječavanja njihove socijalne izoliranosti. Iskazi učesnika projekta nas navode na zaključak da je za njih prevencija socijalne izoliranosti kroz ovakav projekt jednako važna kao rješavanje egzistencijalnih, materijalnih ili drugih teškoća u svakodnevnom životu.

Cijeneći značaj i potrebu socijalne uključenosti u svim životnim fazama, pa tako i u zreloj životnoj dobi, Kantonalna javna ustanova "Porodično savjetovalište" je i u 2012. godini realizirala projekt u partnerstvu sa Centrom za zdravo starenje Novo Sarajevo za 30 članova Centra.

Na osnovu evaluacijskih preporuka i iskustva iz prethodnog perioda, izvršene su sadržajne izmjene projektnih aktivnosti u ovom ciklusu, čime su postojeće radionice izmijenjene u interaktivnu tribinu. Priprema i realizacija tribine podrazumijevala je uvođenje novih kreativnih tehnika, interaktivnog oblika rada, te multimedijalni prikaz sadržaja (prezentacija, kratki filmovi...) s ciljem proširivanja postojećih i sticanja novih znanja i vještina potrebnih starijim osobama.

U okviru tribine govoreno je o poteškoćama sa kojima se susreću osobe treće životne dobi, faktorima koji negativno utiču na osobe starije životne dobi, promjenama uloga do kojih dolazi sa penzionisanjem, stereotipima o starijim osobama, te zaštitnim faktorima u prevenciji usamljenosti. U opuštenoj atmosferi učesnici su govorili o vlastitim iskustvima i sopstvenim modelima prevazilaženja osjećaja otuđenosti i usamljenosti. Također, učesnici su istakli potrebu važnosti mijenjanja slike koju je društvo stvorilo o ovom periodu čovjekovog života kako bi se starije osobe animirale i osjećale korisnim i funkcionalnijim u društvu.

Shodno izmjenama u sadržaju projekta izmijenjen je i evaluacijski instrument za praćenje postavljenih ciljeva. Evaluacija je pokazala da je projekt imao pozitivan utjecaj, odnosno većina učesnika je prezentirani sadržaj ocijenila kao zanimljiv, jasan, konkretan i koristan. Također, način prezentiranja sadržaja ocijenjen je visokom ocjenom, uz konstatacije da bi trebalo ustupiti još više prostora interakciji na nivou prezentator – učesnik. Kada je riječ o motivaciji učesnika za učešće u tribinama, najčešće spominjani razlozi su: aktuelnost teme, radoznalost, mogućnost uključivanja, edukacija, želja da se čuju i druga mišljenja. Kada su u pitanju ocjene ključnih elemenata tribine, a u okviru evaluacionog upitnika na skali procjene koja se kretala od 1 do 5, (gdje je 1-najniža, a 5-najveća ocjena), dobijeni su sljedeći rezultati: sadržaj radionica (prosječna ocjena 4.60); vlastiti doprinos (prosječna ocjena 4.33), praktičnost radionica (4,46.). Nadalje, učesnici su istakli vrlo dobru komunikaciju među sudionicima (prosječna ocjena 4,67), kao i to da je atmosfera tokom radionica bila poticajna (prosječna ocjena od 4,78).

Prema mišljenju učesnika ovakvi projekti proizvode najbolje učinke na području sprečavanja socijalne izoliranosti (potiču razvijanje međuljudskih odnosa, druženje i komunikaciju starijih osoba). Prevencija socijalne isključenosti i izolacije osobito je značajna za starije osobe koje žive same ili je njihovo kretanje otežano uslijed narušenog zdravlja. Posebna vrijednost ovog projekta očituje se i u jasno iskazanoj želji učesnika za novim sadržajima, te je realizacija projekta planirana i u narednoj godini, u vidu ciklusa tribina koje će obuhvatiti teme koje se tiču funkcionalnijeg prilagođavanja starijih osoba u procesu starenja.

3.3.7. Tribina-predavanja za roditelje

Generalni cilj: prevencija rizičnih, preddelinkventnih i delinkventnih oblika ponašanja.

Specifični cilj: edukacija roditelja za prepoznavanje i preveniranje unutarporodičnih faktora rizika u cilju blagovremenog prepoznavanja i preveniranja nepoželjnih oblika ponašanja koja vode maloljetničkoj delinkvenciji.

Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ je u 2012. godini uspješno realizirala četvrti ciklus Tribina – predavanja za roditelje u svim osnovnim školama Kantona Sarajevo uz učešće 2544

roditelja. Ovaj ciklus tribina obuhvatio je dvije teme i to: **1. „Unutrašnja motivacija djece – kako je poticati unutar porodice“** i **2. „Slobodno vrijeme djece i mladih – prostor kreativnog djelovanja“**.

Prva tema pod nazivom „**Unutrašnja motivacija djece – kako je poticati unutar porodice**“ obradila je problem slabe unutrašnje motiviranosti djece i različite izazove i dileme u odgoju koje imaju roditelji kada je u pitanju ovaj problem. Cilj ove tribine bio je edukacija roditelja o mogućnostima razvijanja i jačanja unutrašnje motivacije kod djece, šta unutar porodičnog ambijenta na nju utječe i šta je uvjetuje. Na predavanju o ovoj temi učestvovalo je **1276 roditelja**.

U okviru druge teme pod nazivom „**Slobodno vrijeme djece i mladih – prostor kreativnog djelovanja**“ obrađeni su kulturni obrasci u provođenju slobodnog vremena i razmatrana je struktura slobodnog vremena djece i mladih u porodici, vannastavnim aktivnostima i školi. Cilj ove tribine bio je edukacija roditelja o različitim vrijednostima, interesima, stavovima i aspiracijama djece i mladih u slobodnom vremenu. Na predavanju o drugoj temi učestvovalo je **1268 roditelja**.

U okviru pripremanja navedenih tema obavljeno je prikupljanje i analiziranje dostupne literature i istraživanja, s ciljem izrade sadržaja i prilagođavanja primjera bliskih roditeljima, a koji imaju najveći utjecaj na edukaciju roditelja. Ove aktivnosti su rezultirale i izradom Power point prezentacija koje pomažu u jednostavnijem praćenju sadržaja tribine. Pored toga, obavljene su i ostale pripremne aktivnosti za realizaciju tribina u 2012. godini gdje je posebna pažnja usmjerena na sastanke sa predstavnicima škola na kojima su se usaglašavali termini između škola. Također, vršene su kratke prezentacije tema, definirala se oprema potrebna za realizaciju tribine, razgovarano je o ranijim iskustvima i primjerima dobre prakse u motiviranju roditelja za dolazak na tribinu, te definirao okvirni broj roditelja za koje će se izvršiti štampa i distribucija promotivnog materijala (letci za roditelje i plakati).

S tim u vezi realizirano je **20 pripremnih sastanaka** sa predstavnicima škola, organizirane **124 tribine**, a usljed nedolaska roditelja održane 104 tribine u **62 osnovne škole**. Osnovne škole u kojima su održana predavanja su: *“Isak Samokovlija”*; *“Malta”*; *“Meša Selimović”*; *“Mula Mustafa Bašeskija”*; *JU „Prva osnovna škola“*; *“Osman Nuri Hadžić”*; *“Zajko Delić”*; *JU „Druga osnovna škola“*; *“Velešićki heroji”*; *“Dobroševići”*; *“Vrhbosna”*; *“Mirsad Prnjavorac”*; *JU „Četvrta osnovna škola“*; *“Džemaludin Čaušević”*; *“Hasan Kaimija”*; *“Alija Nametak”*; *“Čengić Vila I”*; *“Osman Nakaš”*; *“Saburina”*; *“Edhem Mulabdić”*; *“Safvet-beg Bašagić”*; *“Mehmedalija Mak Dizdar”*; *„ Sokolje“*; *JU „Šesta osnovna škola“*; *“Umihana Čuvidina”*; *“Izet Šabić”*; *“Sokolje”*; *J.U. „Sedma osnovna škola“*; *“Avdo Smailović”*; *“Porodice ef. Ramić”*; *“Pofalići”*; *“Vladislav Skarić”*; *“Hrasno”*; *“Ćamil Sijarić”*; *“Fatima Gunić”*; *“Hamdija Kreševljaković”*; *“Nafija Sarajlić”*; *“Grbavica I”*; *“Silvije Strahimir Krančević”*; *J.U. „Osma osnovna škola-Amer Čenanović”*; *J.U. “Treća osnovna škola”*; *J.U. “Deveta osnovna škola”*; *“Zaim Kolar”*; *“6.mart”*; *“9. maj”*; *“Hilmi ef. Šarić”*; *“Hasan Kikić”*; *“Grbavica II”*; *“Aleksa Šantić”*; *“Mehmed beg Kapetanović Ljubušak”*; *“Musa Ćazim Ćatić”*; *“Kovačići”*; *“Skender Kulenović”*; *Katolički školski centar - osnovna škola Centar*; *J.U. “Peta osnovna škola”*; *Katolički školski centar- osnovna škola Stup*; *“Behaudin Selmanović”*; *“Zahid Baručija”*; *“Hašim Spahić”*; *“Podlugovi”*; *“Srednje”*; *“Šejh Muhamed ef. Hadžijamaković”*; *J.U. “Deseta osnovna škola”*.

Nakon završetka realizacije tribina u planiranim školama, izrađen je evaluacijski izvještaj o realizaciji projekta koji je imao za cilj provjeru postignutih rezultata u odnosu na postavljene ciljeve, te unapređenje narednih tribina. Evaluacioni izvještaj izrađen je na osnovu obrade i interpretacije rezultata iz tri ugla posmatranja, a to su: realizacija tribina iz ugla roditelja, realizacija tribina iz ugla pedagoga, i realizacija tribina iz ugla voditelja. Evaluaciono anketiranje svakog susreta provodili su voditelji nakon završene prezentacija teme.

Tribine su realizirane uz aktivno učešće roditelja, uz mogućnost postavljanja pitanja, te razjašnjavanja brojnih dilema, shodno navedenim temama. Na svim tribinama učesnici su bili vrlo aktivni, a na postavljena pitanja dobijali su adekvatne odgovore, što upućuje na zaključak da je potrebno organizirati što više ovakvih i sličnih aktivnosti uvažavajući prijedloge i sugestije roditelja.

Kada posmatramo dolaske roditelja na tribine, zabrinjavajući je podatak da je u svim školama u kojima su održavane tribine, primjetan pad u odzivu roditelja. Naime, od 7860 roditelja pozvanih putem letaka na tribinama je prisustvovalo **2544** ili 32,36% roditelja, što nije bilo na nivou naših očekivanja. Također, možemo reći da je odziv roditelja varirao, te kao ilustraciju možemo navesti primjer nekoliko škola u kojima nije bio prisutan ni jedan roditelj, a sa druge strane u jednoj školi je odziv bio veći od broja pozvanih roditelja (104%). Važno je naglasiti da se u pojedinim školama na tribinama nisu pojavili čak ni predstavnici vijeća roditelja, niti ijedan roditelj, kao i to da su pojedine škole bile sklone pozivati samo određene roditelje iz nekoliko razreda, ili pojedine grupe iako je na preliminarnim sastancima u više navrata naglašavano da se tribine organiziraju za sve roditelje. U pojedinim slučajevima predstavnici škola su otkazali tribinu dan uoči realizacije teme bez nuđenja alternativnih termina. Na osnovu gore navedenog može se zaključiti da se komunikacija, u pojedinim školama, između roditelja i škole svodi na puko prenošenje informacija o ocjenama i vladanju djeteta, da se ne saraduje sa roditeljima u cilju poboljšanja odgojne komponente škole, te da se sve manje njeguju" odnosi koji otvaraju mogućnosti aktivnijeg angažmana i uključivanje roditelja u odgojno obrazovni proces.

I pored ovih ograničenja u realizaciji projekta, rezultati evaluacije ukazuju da su od strane prisutnih roditelja i stručnih saradnika škole svi aspekti tribina ocjenjeni veoma pozitivno. Roditelji su sadržaj tribine ocijenili veoma korisnim, konkretnim i primjenjivim u svakodnevnom odgoju, a način rada veoma zanimljivim, te možemo zaključiti da je projekt ispunio postavljene ciljeve.

U nastojanjima da se poveća nivo informiranosti i motiviranosti roditelja za uključenje u ovogodišnji ciklus izrađena je posebna obavijest postavljena na službenoj web stranici Ustanove pod nazivom Tribine 2012 – poziv za roditelje, a koja je pružala informacije o sadržaju i terminima realizacije tribina, te galeriju fotografija sa realiziranih tribina. Međutim, evidentna je potreba za poduzimanjem dodatnih aktivnosti za animiranje roditelja i predstavnika škola kako bi ovaj projekt shvatili kao podršku roditeljstvu i izgradnji partnerskih odnosa između roditelja i škole, a sve u cilju postizanja što boljih rezultata odgojno-obrazovnog procesa.

3.3.8. Tribina-predavanje „Mladi i Internet“

Generalni cilj: prevencija negativnih uticaja Interneta na djecu

Specifični cilj: prevencija socijalne izoliranosti djece i izloženosti nasilju na internetu

U 2012. godini nastavljene su aktivnosti na realizaciji predavanja „Mladi i Internet“ uz prethodno anketiranje učenika o iskustvima u korištenju Interneta, a koje je poslužilo kao osnova za samo predavanje, ali i izradu prijedloga i zaključaka za preventivne aktivnosti. Anketiranje i predavanje su održani u O.Š. „Hrasno“ i J.U. „Peta osnovna škola“.

Anketiranje učenika od petog do osmog razreda osnovne škole „Hrasno“ pokazalo je da od 316 anketirana učenika, njih 95,6% imaju iskustva u korištenju Interneta. Sa pornografskim sadržajima na Internetu susrela se trećina učenika. Oko 90,4% učenika ima profil na Facebook-u, a trećina učenika se sastala sa osobom koju su upoznali preko Interneta. Dobiveni rezultati na ispitanom uzorku pokazuju da

se četvrtina učenika na Internetu ponaša onako kako se ne bi ponašali u stvarnom životu. Najzabrinjavajući podatak u ovom istraživanju jeste da 17,5% učenika ove škole pokazuje određene znakove razvoja ovisnosti o Internetu.

Predavanju u O.Š. „Hrasno“ prisustvovala su 34 roditelja koji su imali priliku da se upoznaju sa rezultatima anketiranja u ovoj školi, te razgovaraju o najčešćim opasnostima kojima su mladi izloženi tokom korištenja Interneta. Roditelji su između ostalog istakli potrebu rada se djecom o ovoj temi kroz grupni rad – radionice. Posebna pažnja usmjerena je na preporuke za sigurnije korištenje interneta.

U J.U. „Peta osnovna škola“ anketiranje je pokazalo sljedeće:

Procent od 91,1% učenika koji koriste Internet je dovoljan argument da se ovoj temi u školi posveti značajna pažnja. Zabrinjavajući je visok procent mladih (35,4%) koji imaju iskustva sa pornografskim sadržajima na Internetu, te podatak da se 23,9% učenika sastalo sa osobom koju su upoznali preko Interneta, što upućuje na potrebu educiranja mladih o opasnostima koje takav susret može nositi sa sobom. Najalarmantniji podatak u ovom istraživanju jeste da 13,4% učenika iskazuje znakove razvoja ovisnosti o Internetu koja može izazvati poteškoće u fizičkom i psihičkom zdravlju, kao i probleme u socijalnom funkcioniranju.

Predavanju u J.U. „Peta osnovna škola“ prisustvovalo je osam roditelja, a zbog malog odziva ostavljena je mogućnost predstavnicima škole da informacije sa prezentacije i rezultate istraživanja prenesu većem broju roditelja preko roditeljskih sastanaka po razredima i časova odjeljenskih zajednica.

3.4. ISTRAŽIVANJE

3.4.1. Projekt „Nepotpune porodice“

Cilj: Ispitati funkcionalnost i potrebe jednoroditeljskih porodica s ciljem kreiranja projekta pružanja psihosocijalne podrške ovim porodicama.

U cilju postavljanja validnog i reprezentativnog uzorka istraživanja prikupljeni su podaci o broju djece iz jednoroditeljskih porodica u osnovnim školama Kantona Sarajevo koji su pokazali da je u 56 škola koje su nam dostavile podatke 3147 djece iz jednoroditeljske porodice. Postupkom stratifikacije uzorka identificiran je uzorak istraživanja koji obuhvata 20% od ukupnog broja roditelja iz jednoroditeljskih porodica, a koji iznosi 536 roditelja.

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je upitnik koji se sastoji iz tri dijela. Prvi dio upitnika se odnosi na sociodemografke karakteristike i specifična pitanja vezana za jednoroditeljsku porodicu, drugi dio upitnika čine pitanja iz standardiziranog upitnika za procjenu načina rješavanja problema i strategije ponašanja koje koriste porodice kada se suočavaju sa problemima ili krizom (F-COPES). Treći dio upitnika su pitanja otvorenog tipa u kojima ispitanici navode koji su to najveći problemi sa kojima se suočavaju, te na koji način se oni mogu riješiti.

Uzimajući u obzir prijedloge većine pedagoga osnovnih škola o načinu realizacije istraživanja odustalo se od prvobitne ideje o organiziranju intervju za jednoroditeljske porodice kako bi se izbjeglo njihovo potencijalno stigmatiziranje. Iz tog razloga odlučeno je da se istraživanje realizira pismenim putem kroz dostavljanje upitnika roditeljima i pismo motivacije. Osoblje pedagoško-socijalne službe škole je vršilo odabir roditelja prema kategorijama stratificiranja uzorka, te pisma prosljeđivali roditeljima. Neki

roditelji su odbili ispunjavanje upitnika, tako da je u Savjetovalište vraćeno ukupno 480 upitnika, od čega je 429 upitnika ispunjeno u potpunosti, što predstavlja 16% ukupne populacije jednoroditeljskih porodica sa djecom koja pohađaju 56 osnovnih škola Kantona Sarajevo.

Nakon prikupljanja upitnika, urađena je logička obrada, kreirana baza podataka, te su uneseni odgovori ispitanika u bazu, a potom je urađena statistička obrada podataka i izrađen statistički izvještaj. Istraživanje je obuhvatilo 263 jednoroditeljske porodice u kojima su roditelji razvedeni, 95 u kojima je jedan od roditelja preminuo, 47 u kojima je jedan roditelj otišao da živi negdje drugo, te 34 roditelja djece iz vanbračne zajednice.

Dobiveni rezultati pokazuju da 76,7% roditelja koji se brinu za djecu ostvaruje neki prihod, a evidentno je da i članovi šire porodice doprinose zajedničkom budžetu najčešće kroz penzije (56,47%) i plate (28,23%). Više od polovina roditelja, tačnije 53,2% izvještava da drugi roditelj ne izvršava obavezu plaćanja alimentacije. Većina ispitanika (79,1%) izvještava o zadovoljavajućem zdravstvenom stanju članova porodice.

Polovina djece (48,7%) nikako ili samo rijetko viđa drugog roditelja, četvrtina ih viđa povremeno, dok samo četvrtina ima redovan kontakt sa drugim roditeljem. Međutim, primjetno je da roditelji smatraju da bi se dijete trebalo viđati češće sa drugim roditeljem, pri čemu čak 69,9% njih smatra da dijete treba imati redovan kontakt (često ili vrlo često) sa drugim roditeljem.

Petina ispitanika navodi da im porodični status predstavlja problem pri zapošljavanju, 14,7% navodi da im onemogućava napredak u karijeri, trećina da im predstavlja problem u obavljanju posla. Porodični status roditeljima predstavlja određene probleme i u organiziranju ličnog društvenog života, odnosno 26,8% roditelja navodi da im je otežano upoznavanje novih ljudi, prijatelja i ljubavnih partnera, 20,7% da im predstavlja teškoće u druženju sa prijateljima, susjedima i rodbinom, a 16,9% roditelja navodi da im porodični status otežava bavljenje hobiem. Više od polovine ispitanika (57,4%) osjeća nedostatak drugog roditelja prilikom zadovoljavanja emocionalnih potreba djeteta, 40 % njih osjeća nedostatak drugog roditelja prilikom zadovoljavanja osnovnih potreba djeteta, dok trećina roditelja osjeća nedostatak drugog roditelja prilikom uključivanja djeteta u društvo.

U našem istraživanju ispitali smo i koju vrstu pomoći jednoroditeljske porodice očekuju od društva. Analiza odgovora pokazuje da roditelji smatraju da su gotovo podjednako važni svi aspekti: materijalna pomoć djeci i odraslima (78%); promjena predrasuda društva prema jednoroditeljskim porodicama (76%); psihosocijalna podrška djeci i roditelju (75,2%); podrška djeci i roditelju kroz predavanja, radionice i priručnike o izazovima koje sa sobom nosi život u jednoroditeljskim porodicama (64,4%).

Rezultati istraživanja pokazuju da je najčešće korištena strategija suočavanja sa problemima u našem uzorku istraživanja redefiniranje problema, koja predstavlja aktivan pristup problemu unutar porodice i upućuje na povjerenje u snagu vlastite porodice da uspješno riješi probleme. Najmanje korištena je strategija traženja i prihvatanja pomoći iz čega možemo zaključiti da jednoroditeljske porodice nisu sklone da institucionalnu podršku navedu kao strategiju prevladavanja stresa. Roditeljima iz jednoroditeljskih porodica najčešći izvori ohrabrenja i razumijevanja u podjednakoj su mjeri bliski prijatelji i rodbina, dok se uopće ne oslanjaju na susjede kao izvor socijalne podrške. Nizak rezultat na skali pasivne procjene upućuje na to da roditelji nisu skloni pasivnosti u susretu sa teškoćama, već da su borci za svoje porodice. Duhovna podrška je strategija koju sudionici našeg istraživanja često koriste, što upućuje na to da ovakvim porodicama religija pruža nadu i olakšava im suočavanje sa životnim teškoćama.

Istraživanjem je utvrđeno da se pristup problemima značajno ne razlikuje među spolovima, kao ni između jednoroditeljskih porodica koje žive same i oni koje žive sa svojom porodicom porijekla. S druge strane, utvrđene su statistički značajne razlike između različitih vrsta jednoroditeljskih porodica u korištenju strategije duhovne podrške, zadovoljstvu prihodima i učestalosti viđanja djeteta sa drugim roditeljem. Naime, duhovna podrška je strategija suočavanja koju značajno više koriste ispitanici čiji je partner preminuo nego nevjenčani, razvedeni i oni čiji je partner otišao da živi negdje drugo. Prihodima su najnezadovoljniji roditelji čiji je partner otišao da živi negdje drugo i nevjenčani roditelji. A djeca razvedenih roditelja se češće viđaju sa drugim roditeljem nego djeca koja su rođena izvan braka ili ona čiji je roditelj otišao da živi negdje drugo.

Istraživanjem je utvrđena i značajna povezanost između plaćanja alimentacije i učestalosti viđanja djeteta sa drugim roditeljem, a ispitivanjem povezanosti plaćanja alimentacije i zadovoljstva prihodima došlo se do podatka da su porodice u kojima djeca ne dobijaju alimentaciju znatno nezadovoljnije prihodima od onih koji dobijaju alimentaciju.

Trenutno se pristupilo traženju stručnih recenzija istraživanja i izradi agende za okrugli sto na temu dobijenih rezultata.

3.4.2. Projekt „Mladi i Internet“

Istraživanje „Mladi i Internet“ urađeno je i objavljeno kao stručni rad pod nazivom „Direktan utjecaj interneta na djecu – slučaj iz Sarajeva“ (eng. Direct impact of internet use on children – Sarajevo case) na sajtu Easy Chair.

Rad je spoj rezultata istraživanja koje je Savjetovalište provelo 2010. godine u sedam osnovnih škola Kantona Sarajevo, zatim praktičnih iskustava do kojih smo došli u radu sa djecom i roditeljima, te teorijskih analiza slovenskog univerzitetskog profesora dr. sci Mekinc Janeza.

3.5. IZDAVAŠTVO

3.5.1. Brošura: „Korak do roditeljstva“

Generalni cilj: Jačanje roditeljskih kompetencija i podizanje kvalitete njihovog porodičnog života.

Specifični cilj: Priprema budućih roditelja za kvalitetno roditeljstvo i prevencija disfunkcionalnosti početne i porodice sa malim djetetom.

Ciljna populacija: partneri u dobi od 20-35 godina, budući roditelji.

Cijeneći činjenicu da se uspješno i kvalitetno roditeljstvo ne postiže samo biološkim rađanjem djeteta, već da su potrebna određena znanja i vještine kreirana je brošura koja će budućim roditeljima pomoći u psihosocijalnoj pripremi za roditeljstvo. Brošura je nastala na osnovu iskustava u realizaciji projekta „Korak do roditeljstva“, a namijenjena je budućim roditeljima, te roditeljima sa malom djecom u cilju prevencije porodične disfunkcionalnosti jačanjem partnerske uloge i roditeljskih kompetencija u početnoj i porodici sa malim djetetom.

U saradnji sa Općinom Centar u prostorijama Biznis Centra Općine Centar održana je promocija brošure za predstavnike ustanova socijalne i zdravstvene zaštite, predstavnike Univerziteta u Sarajevu, predstavnike zakonodavne i izvršne vlasti te predstavnike općina Kantona Sarajevo.

Brošura obuhvata sljedeća poglavlja: partnerstvo, roditeljstvo, potrebe djeteta i odvajanje od djeteta. U okviru poglavlja o partnerstvu naglašena je važnost izgradnje zdravog partnerskog odnosa koji predstavlja najbitniji preduslov uspješnog roditeljstva. Istaknuti su i zadaci partnera u fazi početne porodice, ukazano na važnost kvalitetne komunikacije i dati savjeti kako poboljšati partnersku komunikaciju. Poglavlje o roditeljstvu se odnosi na pitanje spremnosti za ulazak u roditeljsku ulogu, te upućuje na promjene do kojih dolazi rođenjem djeteta. Istaknuta je važnost postavljanja granica, te prednosti i nedostaci baka/nana i dedo servisa u brizi za dijete. U dijelu teksta o ulozi majke i oca u brizi i odgoju djece ističe se kako se vještine roditeljstva uče, te upućuje na važnost uključivanja oca u brigu o djetetu. Poglavlje o potrebama djeteta upućuje na važnost reagiranja na plač djeteta kojim dijete izražava svoje potrebe, te zadovoljavanja tih potreba. U okviru poglavlja o odvajanju djeteta objašnjeno je zbog čega se kod djece javlja strah zbog odvajanja od osobe za koju je dijete emocionalno vezano, te šta roditelji mogu uraditi da pomognu djetetu prilikom odvajanja. Također, u prilogima na kraju brošure čitatelji mogu procijeniti kakav je njihov partnerski odnos, te koliko iskustva iz vlastite porodice utječu na njihov partnerski odnos.

Važnost ove tematike prepoznali su i finansijski podržali načelnik Općine Centar i premijer Vlade Kantona Sarajevo. Ukupan tiraž je iznosio 3053 komada. Brošura je distribuiran prema različitim organizacijama i ustanovama kao što su općinski matični uredi, Zavod za zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo, službe socijalne zaštite Kantona Sarajevo, vrtići, visokoškolske ustanove, Pedijatrijska klinika Kantona Sarajevo i druge.

3.6. PROMOTIVNO-PROPAGANDNE AKTIVNOSTI

3.6.1. Obilježavanje Međunarodnog dana porodice

U povodu obilježavanja *Međunarodnog dana porodice - 15. maj*, Savjetovalište je realiziralo nekoliko aktivnosti s ciljem promocije i afirmacija porodice i njenih zaštitnih faktora.

Realizirano je gostovanje u tematskom dijelu centralnog Dnevnika TVSA u kojem je predstavljen Dan porodice, njegova poruka i značaj, govoreno je o vrijednostima i zaštitnim faktorima koje treba njegovati u porodicama kako bi njeni članovi bili zdravi i korisni članovi društva. Pored gostovanja, u centralnom Dnevniku je objavljen prilog o realizaciji projekta „Mladi za mlade“ kao praktičnog primjera podrške i brige Savjetovališta o mladima koji čine najvažniji porodični podsistem.

Također, KJU „Porodično savjetovalište“ je u saradnji sa Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo i Ministarstvom za rad socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo uputila svim osnovnim školama Kantona Sarajevo dopis sa prijedlogom da se prije početka nastave učenicima pročita prigodan tekst koji ukazuje na značaj i ulogu porodice, njenih vrijednosti, kao i svih bitnih elemenata koji čine porodicu funkcionalnom i značajnom u izgradnji pozitivne ličnosti mladog čovjeka. Navedena aktivnost je naišla na vrlo pozitivne reakcije u školama od strane nastavnog kadra, učenika i roditelja.

Na web stranici Savjetovaništa je u povodu Međunarodnog dana porodice upućena prigodna čestitka svim građanima Kantona Sarajevo u namjeri da se ukaže na značaj i ulogu porodice, njenih vrijednosti, kao i svih bitnih elemenata koji čine porodicu funkcionalnom i značajnom u izgradnji pozitivne ličnosti.

3.6.2. Izrada propagandnih materijala Ustanove

U cilju promocije rada Ustanove izrađeni su letci sa sadržajem tema Tribina za roditelje: „Slobodno vrijeme djece i mladih - prostor kreativnog djelovanja ” i „Unutrašnja motivacija djeteta – kako je poticati unutar porodice”. Letci su roditeljima podijeljeni nakon radionica kako bi njihov sadržaj imali u skraćenoj verziji kao podsjetnik na najvažnije segmente tribina. S obzirom da je sadržaj letaka napravljen u savjetodavnoj formi i da može koristiti neovisno od učešća na tribinama, isti je podijeljen i klijentima Savjetovaništa.

Također, Ustanova je u svrhu promocije odštampana 1000 džepnih kalendara na kojima se nalaze osnovni kontakt podaci o istoj.

3.6.3. Web stranica

Budući da su ostvareni preduslovi za vlastitu pripremu, dizajn te postavku sadržaja, i u 2012. godini nastavljeno je sa redovnim ažuriranjem sadržaja i osvježavanjem izgleda web stranice Savjetovaništa. Ovo nastojanje se ogledalo kako u objavljivanju aktuelnosti koje Savjetovanište provodi u zajednici, tako i u editiranju postojećih podlinkova.

Posebnu pažnju posjetitelja privukli su tekstovi objavljeni na našoj službenoj web stranici koji su u navedenoj godini obuhvatili slijedeće aktivnosti: „Poziv za roditelje - Tribine za roditelje 2012“; Stručni članak „Seksualnost kod mladih“; informacija o realizaciji tribine "Mladi i internet" u OŠ "Hrasno"; informacija sa realizirane druge konferencije u organizaciji Ministarstva sigurnosti BiH, Društva psihologa FBiH i Nogometnog/fudbalskog saveza BiH pod nazivom „Preventivni postupci u sprječavanju nasilja na sportskim takmičenjima u BiH“; informacija o realizaciji projekta "Zajedno do uspjeha" u O.Š. "Vrhbosna"; informacija o realiziranom projektu: "Zlatne godine" 2011.; Predstavljanje i uručenje priručnika "Unapređenje roditeljstva"; Posjeta američkih studenata; Regionalna saradnja; Realizacija projekta "Civilna hrabrost" 2012; Predavanje "Seksualnost kod mladih"; „Uticaj multiple skleroze na porodicu“; Posjeta studenata iz Francuske, Njemačke i BiH; Informacije o projektu: Mladi za mlade – 2012; Učešće na roditeljskom sastanku- Treća gimnazija u Sarajevu; Psihički izazov za alpiniste-predavanje; Obavijest o početku realizacije projekta „Tribina za roditelje-2012“; Obavijest za realizaciju projekta „Moj izbor-2012“; Informacije o realiziranom projektu "Moj izbor-2012", zatim "Tribine za roditelje-2012"; Informacija o realizaciji projekta prevencije vršnjačkog nasilja "Civilna hrabrost-2012"; Informacija o projektu za starije osobe "Zlatne godine-2012; Informacija o posjeti predstavnika Caritasa Italije; kao informacija sa promocije priručnika "Korak do roditeljstva".

Također, prema rezultatima koje je zabilježio specijalizirani softver pod nazivom *Google Analytics* namijenjen za praćenje posjeta web stranici izvršena je analiza posjeta prema kojoj je u protekloj godini evidentirano 8144 posjetitelja koji su 25689 puta pregledali sadržaj linkova, tekstova i naslova u okviru web stranice Ustanove.

3.6.4. Učešće u medijskim nastupima

Učešće u medijskim nastupima se vršilo na poziv medija i po ukazanoj potrebi za medijskim istupom vezano za društvene pojave i porodične probleme koje Ustanova u svojoj djelatnosti tretira. U proteklom periodu realizirani su slijedeći medijski nastupi:

Sedmične novine „SAN“ - intervju na temu preljube u braku sa fokusom na najčešće probleme parova koji se obraćaju u Savjetovalište, starosnoj strukturi klijenata te problemima seksualne orijentacije.

Internet portal Srajevo-x.com – participirali u tekstu koji govori o povećanom broju razvoda u BiH, razlozima razvoda te načinima prevazilaženja bračne krize.

Televizija PINK BiH – gostovanje u talk show programu *Zabranjeni forum* o temi *Samo jednom se ljubi – sve ostalo je brak*. Tokom emisije ponuđeni su odgovori na pitanja zbog čega se povećava broj razvoda brakova, šta su osnovni uzroci razvoda brakova i kako možemo prevenirati problem povećanja razvoda brakova. Posebno su predstavljeni ciljevi i koristi učešća u projektu primarne prevencije „Moj izbor“ kao jednog od načina preveniranja brakorazvoda, odnosno unapređenje znanja, vještina i kompetencija za kvalitetniji izbor partnera i funkcionalniji partnerski odnos.

Radio RSG - intervju za emisiju *Dan po dan* o problematici razvoda braka.

TVSA- intervju u *Dnevniku* povodom obilježavanja Međunarodnog dana porodice -15.maj.

TVSA – prilog za *Dnevnik* o završnoj radionici projekta “Mladi za mlade” i dodjeli certifikata učesnicima.

TVSA - prilog za *Dnevnik* o završnoj radionici projekta “Civilna hrabrost”.

TVSA - gostovanje u Jutarnjem programu povodom najave Tribina za roditelje djece koja pohađaju osnovnu školu, a koje se realiziraju kroz dvije teme: „Unutrašnja motivacija djece - kako je poticati unutar porodice“ i „Slobodno vrijeme djece i mladih – prostor kreativnog djelovanja“. Gledaocima je upućen poziv da se uključe u realizaciju tribina, te im je predstavljen cilj tribina, vrijeme i mjesto održavanja, pojašnjenja korisnost ovog sadržaja za roditelje i iznesena prethodna iskustva sa našeg projekta. Također, gledaocima je naglašeno da putem naše web stranice mogu vidjeti tačne datume i vrijeme održavanja tribina. Na ovaj način pored promocije rada ustanove u javnosti, stavljen je u fokus značaj rada sa roditeljima.

TVSA - gostovanje u emisiji „Dobre vibracije“ povodom najave realizacije projekta „Moj izbor“. Mladim ljudima je upućen poziv da se prijave na radionice, te je predstavljen projekt, njegova koncepcija i cilj, način prijave te korisnost sadržaja za mlade ljude. Ovim povodom promovirana je Ustanova sa aspekta značaja rada sa mladim ljudima.

TVSA - Prilog o završnoj radionici projekta “Civilna hrabrost” koja se održala u saradnji sa JU “Prva bošnjačka gimnazija”. U televizijskom prilogu je predstavljen projekt i njegov cilj. Voditelji projekta su predstavili sam način rada sa učenicima, te njegove pozitivne učinke. Sa druge strane učenici su iznijeli svoje impresije i ono što su naučili kroz ovaj projekt.

OBN – intervju za emisiju „In Magazin“ na temu „Nepovjerenje u ljubavnim vezama“. Sadržaj intervjuja je emitiran u dvije emisije. Tokom intervjuja ponuđeni su odgovori na pitanja koja se odnose na

nepovjerenje u ljubavnim vezama te detaljnije informacije o realizaciji projekta „Moj izbor“ i poziv za učešće u istom.

Radio BHT 1 - u okviru emisije „Radio i ljubav“, gostovanje na temu „Kriteriji za izbor partnera za seks, vezu i brak“. Kroz sadržaj gostovanja približena je tematika o izboru partnera, kriterijima za izbor, te o ljubavi i zaljubljenosti.

Dnevne novine SAN - Na osnovu upita dnevnih novina SAN upućen je pismeni odgovor na postavljena pitanja koja su se odnosila na to koliko često se budući bračni partneri odlučuju za posjetu savjetovalištu i druga pitanja vezana za proces predbračnog savjetovanja.

BHRT - gostovanje u magazinu „BHT Popodne“ na temu „Zajednički život prije braka“ gdje je govoreno o dobrim i lošim stranama zajedničkog života prije braka, te utjecaju ove pojave na društvenu ulogu porodice. Posebno je razgovarano o tome koliko se u našu Ustanovu javljaju mladi ljudi sa problemima uzrokovanim zajedničkim životom u zajednici koja nije krunisana brakom. Pored toga predstavljen je i projekt primarne prevencije „Moj izbor“, njegovi ciljevi, sadržaj i mogućnosti učešća.

„Dnevni avaz“- Intervju o temi razvoda i sklapanja brakova. Pitanja su se odnosila na najčešće uzroke razvoda brakova kao i na važnost ekonomske situacije u braku. Čitateljima je naglašeno da se kao najčešći povod za razvod brakova javljaju problemi izraženi kroz nezadovoljstvo bračnim životom supružnika, nevjerstvo, ljubomoru, nepovjerenje, fizičko i emocionalno udaljšavanje supružnika, seksualnu disfunkciju i bračne konflikte. Također, istaknuto je da je za održavanje i njegovanje partnerskog odnosa i kvalitetnu pripremu za brak potrebno da se mladi oslobode nekih predrasuda o braku i suprotnom spolu, kako bi razumjeli vlastite potrebe i potrebe supružnika i imali vještinu komunikacije. Također, istaknuto je da ekonomska situacija nije presudna za funkcionalan bračni odnos, već je presudan kvalitet tog odnosa, ali da ona može biti jedan od povoda za razvod ili emotivno udaljšavanje partnera ukoliko su bračni odnosi već narušeni nekim drugim uzrocima.

Magazin „Azra“- intervju o uslugama koje pruža KJU „Porodično savjetovalište“ sa fokusom na njihovu besplatnost. S obzirom da su se pitanje odnosila na kategorije clijenata kojima Savjetovalište pruža usluge, kroz odgovor je predstavljena djelatnost Ustanove, usluge koje pružamo, ciljne grupe naših korisnika, naša vizija i misija kao i način na koji građani mogu ostvariti kontakt i saradnju sa nama.

RTRS - gostovanje u emisiji „U fokusu“ Televizije Republike Srpske. Gostovanje je realizirano uživo putem video-linka u studiju RTRS u Istočnom Sarajevu. Tema emisije bila je „Uzroci i posljedice povećanog broja razvoda brakova u BiH“, gdje se iz pozicije predstavnika naše Ustanove govorilo o procesu savjetovanja i psihoterapije, te posebno o postojanju stereotipa koji postoje u našem društvu vezano za odlazak u savjetovalište ili traženja stručne pomoći u stanju psihosocijalne potrebe. Također, govorilo se i o projektu primarne prevencije „Moj izbor“, njegovim ciljevima, sadržaju i mogućnostima učešća.

RSG radio – izjava na temu razvodi brakova, razlozi koji dovode do razvoda braka, spremnosti za brak te prevazilaženju bračne krize. Pored navedenih najčešćih razloga zbog kojih se ljudi odlučuju na razvod (nezadovoljstvo, nevjerstvo, ljubomora itd..) u intervjuu su izdvojeni i problemi vezani za donošenje važnih životnih odluka, impulsivno ponašanje partnera, upletenost članova porodice porijekla u bračni odnos, problemi u prilagođavanju na razvojne životne faze, neuvažavanje individualnih potreba partnera, nedostatak bliskosti i dr. Po pitanju spremnosti za brak naglašena je važnost potrebne zrelosti

za kvalitetan odnos, za kvalitetnu komunikaciju unutar braka i za ravnopravno i humano međusobno prilagođavanje bračnih partnera unutar bračnog odnosa. O načinu prevazilaženja bračne krize rečeno je da je osnovni preduvjet za njeno razrješenje kvalitetna komunikacija, ali je naglašeno da KJU „Porodično savjetovalište” u okviru svoje djelatnosti nudi stručnu pomoć čiji je cilj da se tokom savjetovanja postignu rješenja kojima će oba partnera biti zadovoljna.

3.7. SARADNJA U MREŽI

3.7.1. Pored saradnje planirane Programom rada za 2012.g., ostvareni su i drugi vidovi saradnje. U skladu sa zaključenim Protokolom o saradnji sa Udruženjem oboljelih od multiple skleroze realizirano je više aktivnosti sa ciljem psihološke pomoći i podrške ovoj populacionoj skupini, te njihovog osnaživanja i educiranja za samopomoć. Tako su održana dva predavanja na teme „Seksualnost kod mladih“, u prisustvu 40 članova Udruženja, te „Implikacije multiple skleroze na porodicu“, uz prisustvo 19 članova. Održana su i dva ciklusa edukacije za 12 članova Udruženja, sa ciljem njihovog osposobljavanja da organiziraju i rade kao grupa samopomoći.

U skladu sa Protokolom o saradnji zaključenim između Ustanove i Udruženja oboljelih od multiple skleroze održana je treća, ujedno i posljednja, prezentacija teme „Grupe samopomoći“. Prezentacija je realizirana za 10 članova Udruženja. Cilj joj je bio educiranje članova Udruge da se samoorganiziraju kako bi se što efikasnije suprostavljali poteškoćama koje donosi oboljenje Multipla skleroza.

Također, u izvještajnom periodu ostvaren je dogovor sa ovim udruženjem radi programiranja pojedinih zajedničkih aktivnosti, te nastavka pružanja profesionalne pomoći Ustanove ovom udruženju u narednom periodu.

3.7.2. U okviru Protokola o saradnji potpisanog sa Centrom za djecu i porodicu iz Bijelog Polja realizirane su aktivnosti koje su imale karakter konsultativne pomoći stručnjacima ovog Centra, koji je tek započeo sa aktivnostima psihološke pomoći porodicama. Konsultativne aktivnosti su realizirale porodične psihoterapeutkinje iz Odjeljenja za savjetodavno-terapijski rad. Uposlenici Centra u Bijelom Polju su imali brojne dileme organizacijskog i stručnog karaktera, te su u dvodnevnom radu sa našim stručnjakinjama bili u prilici o njima diskutirati i dobiti profesionalno-iskustvenu pomoć.

3.7.3. Na zahtjev SOS Kinderdorf I, njihovim pedagoškim pomoćnicima pružene su usluge konsultacija u vezi tretiranja traumom pogođene SOS djece.

3.7.4. Predstavnici Ustanove su aktivno učestvovali i na okruglom stolu o temi „Nužnost multidisciplinarnog pristupa problemima nasilja u porodici“. Okrugli sto su organizirali FLD i Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo.

3.7.5. Na poziv Srednje škole metalških zanimanja predstavnica KJU „Porodično savjetovalište“ prisustvovala je na sastanku za roditelje učenika koji imaju izrečenu odgojno-disciplinsku mjeru „ukor nastavnčkog vijeća“ zbog lošeg vladanja. Pored roditelja (35 prisutnih) i nekoliko učenika, sastanku su prisustvovali: direktor škole, voditelji odjeljenja, školski psiholog i pedagog, predstavnica KJU Centar za socijalni rad. Sastanak je imao za cilj iznalaženje najboljih mogućih rješenja koja će dovesti do eventualnih promjena u učeničkom odnosu prema radu i izvršavanju školskih obaveza. Na sastanku su istaknuti problemi u ponašanju učenika, lošim ocjenama te izostancima sa nastave. Tom prilikom predstavljen je rad Odjeljenja za savjetodavno-terapeutske rad i upoznati su roditelji o mogućnostima i načinu rada sa klijentima. Također, u toku sastanka roditeljima su podijeljeni promotivni materijali sa

kontaktima Savjetovališta. Određeni broj roditelja iskazao je zainteresiranost za dolazak u našu Ustanovu.

3.7.6. Predstavnici Savjetovališta su uzeli učešće u realizaciji projekta „Porodica i škola“ koja je održana u OŠ „Sokolje“. Projekt je realiziran kroz 10 radionica koje su obuhvatile sljedeće tematske cjeline: „Porodica nekad i sad“, „Porodica i obrazovanje“, „Porodica i vjera“, „Pravilna i zdrava ishrana“, „Sigurnost djece na internetu“, „Nemar prema djeci“, „Kvalitetno provedeno slobodno vrijeme“, „Kreativna radionica“, „Šivenje“ i „Fotografija“. Predstavnici Savjetovališta su u ovom projektu participirali kroz realizaciju teme za roditelje pod nazivom „Slobodno vrijeme djece i mladih – prostor kreativnog djelovanja“.

3.7.7. U izvještajnom periodu Ustanova je realizirala novi oblik saradnje sa Odsjekom za psihologiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, participirajući u njihovom istraživačkom projektu. Glavni cilj istraživanja je prikupljanje informacija o tome kako se klijenti osjećaju u psihoterapiji i šta misle o psihoterapijskom procesu u koji su trenutno uključeni. Učešće Ustanove se odnosilo na pomoć u prikupljanju informacija od klijenata koji su u odmakloj fazi tretmana. Saradnja je podrazumijevala fazu pripreme i dogovaranja sa autorima istraživanja te pomoći klijentima Ustanove u popunjavanju baterije istraživačkih instrumenata.

Rezultati istraživanja bit će dragocjena informacija o značaju psihoterapijskog rada za klijente jer će se obradom rezultata i primjenom metoda naučno-istraživačkog postupka dobiti informacije o „sakrivenim“ elementima ovog rada, odnosno osjećanja i mišljenja klijenata o psihoterapijskom procesu u kome se nalaze.

3.7.8. U organizaciji UG „Narko-ne“, a u suradnji sa KJU „Porodično savjetovalište“ realiziran je edukativni kamp za srednjoškolce pod nazivom Intercity teatar 2012. Kamp je održan u Domu mladih Vogošća u prirodnom ambijentu pogodnom za rad sa mladima na temama razvijanja životnih vještina i prevencije ovisnosti.

U kampu je učestvovalo 17 učenika srednjih škola iz četiri bosanskohercegovačke općine i to Breza, Hadžići, Novi grad i Ilijaš. U okviru treninga mladi su usvajali znanja i vještine o prevenciji ovisnosti, istraživali i diskutirali o situaciji u svojim lokalnim zajednicama po pitanju razvijanja ovisnosti, ali i shvatili šta to mladima može pomoći da se ne odaju ovisnostima, već da uživaju u svakom trenutku svog života. Kroz izazovne aktivnosti u prirodi, takozvanu pedagogiju doživljaja, učesnici su naučili djelovati kao tim, prepoznali kada trebaju voditi, ali i shvatili da se nekada trebaju osloniti na druge.

Također, u okviru Kampa srednjoškolci su imali zadatak da zajedno osmisle i uvježbavaju interaktivnu predstavu kojom će informirati i senzibilizirati prvenstveno druge mlade, ali i roditelje, nastavnike i građane, kako bi ozbiljno pristupili ovoj problematici, te im ukazati na mogućnosti izbora za zdrav život. Predstava je svoju premijeru imala posljednjeg dana treninga, kada su svi roditelji i rodbina učesnika mogli vidjeti šta su to mladi pripremili. Predstava, koja govori o uzrocima ovisnosti, ali i o općoj situaciji u Bosni i Hercegovini, bit će prikazana u svim školama iz kojih dolaze učesnici Kampa.

Pored navedenih ciljeva Kampa, naglasak je stavljen na povezivanje mladih iz različitih zajednica, njihovo osnaživanje za aktivizam i komunikaciju sa autoritetima, te uključivanje lokalnih aktera iz oblasti obrazovanja, zdravlja, omladinskog rada, kulture i sporta da bi zajednički uticali na sprečavanje nastanka svih vrsta ovisnosti i promociju zdravih načina života.

3.7.9. Predstavnicima Ustanove održali su trosatno predavanje na temu „Teorija sistema i Porodica kao zaštitni faktor prevencije maloljetničke delinkvencije“ u zgradi općine Novo Sarajevo. Predavanje za mlade koji se bave volonterskim radom, studente - buduće profesionalce u oblasti humanističkih nauka organiziralo je udruženje Narko-ne u partnerstvu sa SOS Društvenim centrom „Hermann Gmeiner“. Predavanju čiji je cilj razmjena znanja i iskustava sa stručnjacima iz oblasti maloljetničkog prijestupništva u Kantonu Sarajevo prisustvovalo je preko 30 učesnika.

3.8. OSTALE AKTIVNOSTI

3.8.1. Druga konferencija o sprječavanju nereda na sportskim takmičenjima u BiH

U organizaciji Ministarstva sigurnosti BiH, Društva psihologa FBiH i Nogometnog/ fudbalskog saveza BiH održana je **Druga konferencija o sprječavanju nereda na sportskim takmičenjima u BiH**. Tom prilikom predstavnik KJU „Porodično savjetovalište“ je uzeo učešće u diskusiji u okviru teme: *Preventivni postupci u sprječavanju nasilja na sportskim takmičenjima u BiH*. S obzirom da KJU „Porodično savjetovalište“ u fokusu djelovanja ima porodicu, u izlaganju je naglašena važnost njene uloge u rješavanju ove problematike, kao i preporuke koje bi mogle biti od koristi.

3.8.2. Srednja škola metalnih zanimanja – roditeljski sastanak

Na poziv Srednje škole metalnih zanimanja predstavnik KJU „Porodično savjetovalište“ prisustvovala je na sastanku za roditelje učenika koji imaju izrečenu odgojno-disciplinsku mjeru „ukor nastavnčkog vijeća“ zbog lošeg vladanja. Pored roditelja (35 prisutnih) i nekoliko učenika, sastanku su prisustvovali: direktor škole, voditelji odjeljenja, školski psiholog i pedagog, predstavnik KJU Centar za socijalni rad. Sastanak je imao za cilj iznalaženje najboljih mogućih rješenja koja će dovesti do eventualnih promjena u učeničkom odnosu prema radu i izvršavanju školskih obaveza. Na sastanku su istaknuti problemi u ponašanju učenika, lošim ocjenama te izostancima sa nastave. Tom prilikom predstavljen je rad Odjeljenja za savjetodavno-terapeutske rad i upoznati su roditelji o mogućnostima i načinu rada sa klijentima. Također, u toku sastanka roditeljima su podijeljeni promotivni materijali sa kontaktima Savjetovališta. Određeni broj roditelja iskazao je zainteresiranost za dolazak u našu Ustanovu.

3.8.3. „Evropa za građane“ – Ministarstvo pravde

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine i Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, u saradnji sa projektom Podrška Vladi BiH u procesu evropskih integracija i koordinaciji pomoći Evropske zajednice – Faza III i projektom TASCOSCO – ured u BiH, organizirali su seminar za potencijalne aplikante u Bosni i Hercegovini na temu mogućnosti korištenja programa Evropa za građane.

Na seminaru čiji je cilj bio predstavljanje programa Evropa za građane i mogućnosti koje isti pruža za organizacije civilnog društva i jedinice lokalne samouprave, te prenošenje iskustava Republike Hrvatske u procesu pristupanja i korištenja Programa učestvovao je predstavnik KJU „Porodično savjetovalište“.

3.8.4. Izvještajna konferencija projekta „Promocija mreža za zdravo starenje“

Predstavnicima KJU „Porodično savjetovalište“ su u okviru Izvještajne konferencije Udruženja „Partnerstvo za javno zdravlje“ prisustvovali promociji rezultata projekta „Promocija mreža za zdravo starenje“. U sklopu ove konferencije predstavljene su radionice projekta „Zlatne godine“ namijenjene osobama treće životne dobi koje su realizirali stručni saradnici KJU „Porodično savjetovalište“.

Prezentaciju o njezi za starije osobe baziranoj u zajednici De Zellingen prezentirala je članica Odbora Yanos Public Health iz Holandije. Također, njihova predsjednica prezentirala je na koji način se u Holandiji provodi njega i briga za starije osobe, te mogućnosti daljnje saradnje u Bosni i Hercegovini.

3.8.5. Posjeta studenata iz Francuske, Njemačke i BiH

Predstavnici KJU „Porodično savjetovalište“ u maju 2012.g. upriličili su doček za sedam studenata socijalnog rada iz Francuske, Njemačke i Bosne i Hercegovine, a koji su učesnici internacionalnog seminara „Nezaposlenost i socijalna zaštita“ u organizaciji Omladinske informativne agencije.

Studentima je prezentiran rad KJU „Porodično savjetovalište“, a sa ciljem sticanja uvida u djelatnost i funkcioniranje Savjetovališta kao primjera ustanove socijalne zaštite iz Bosne i Hercegovine. Pitanja studenata odnosila su se na domen rada sa klijentima, kao i na projekte primarne prevencije sa posebnim fokusom na prevenciju rizika koji nosi Internet. Posjeta je od strane učesnika i organizatora ocijenjena kao izuzetno korisna u smislu sticanja novih iskustava.

3.8.6. Posjeta američkih studenata

U junu 2012. godine u KJU „Porodično savjetovalište“ upriličen je doček za 13 studenata i profesora Škole socijalnog rada (Graduate school for social work) iz Denvera (Colorado, USA) i predstavnika Odsjeka socijalnog rada Fakulteta političkih nauka u Sarajevu. Ovo je druga posjeta studenata master i doktorskog studija ovog fakulteta koji je iskazao interes za studijskim upoznavanjem njegovih studenata sa radom Savjetovališta.

Američkim studentima prezentirana je struktura Ustanove sa posebnim osvrtom na naš pristup u radu koji se zasniva na sistemskoj teoriji (osnov Sistemska porodična terapija) i sinergiji rada dva odjeljenja. Također, razgovarano je o problematici koja se tretira u savjetodavno terapeutskom radu, te provođenjima akcionih istraživanja problema i pojava ciljnih grupa na kojoj se temelje projekti primarne prevencije i naš rad u zajednici. Prezentirani sadržaji pobudili su dodatno interesiranje studenata socijalnog rada za položajem i ulogom Ustanove u sistemu socijalne zaštite, te o pristupima i načinu rada koje stručnjaci imaju u dvije države pri rješavanju vrlo sličnih ili istih socijalnih i psihosocijalnih problema u zajednici. Učesnici su studijsku posjetu ocijenili vrlo korisnom i izrazili želju za volontiranjem u svrhu izrade magistarskih i doktorskih disertacija.

3.8.7. Učešće na preventivnoj manifestaciji Kultura mira – Živjeti slobodno

Predstavnici Savjetovališta su uzeli učešće na manifestaciji „Kultura mira – Živjeti slobodno“ u organizaciji HKO „Kruh sv. Ante“ i fonda „Kap dobrote“. Na manifestaciji su studenti i mladi iz Sarajeva, Žepča, Novog Travnika, Bugojna, Livna i drugih mjesta promovirali djelatnost fonda „Kap dobrote“ i na štandovima prezentirali različite načine prevencije ovisnosti. Ova manifestacija je iskorištena kao prilika da kroz podjelu letaka i neposredni kontakt i razgovor sa učesnicima promoviramo rad naše Ustanove.

3.8.8. Okrugli sto „Nacrt zakona o zaštiti djece i maloljetnika u krivičnom postupku“

U organizaciji Vlade FBiH održan je Okrugli sto o temi „Nacrt zakona o zaštiti djece i maloljetnika u krivičnom postupku“. Predstavnici Savjetovališta su tom prilikom uzeli učešće u razmatranju ove značajne teme, te ukazali na probleme koje društvena zajednica ima sa maloljetničkom delinkvencijom s naglaskom na važnosti porodice i rada sa njom, represivnih mjera prema svim subjektima u zajednici i izgradnji i jačanju mreže multidisciplinarnog pristupa prevencije maloljetničke delinkvencije.

3.8.9. Učešće na seminaru iz oblasti socijalnog rada

Direktor Savjetovališta je na poziv Omladinske informativne agencije BIH kao suorganizatora seminara u okviru Međunarodnog projekta razmjene iskustava menadžera i praktičara iz oblasti socijalnog rada sa porodicama i mladima, učestvovao na jednodnevnom seminaru održanom u Marseju (Francuska). Seminar je bio koncipiran u vidu radionica, razmjene iskustava, te rada na inovacijama vezanih za metodologiju u socijalnom radu sa djecom, omladinom i porodicom. Seminaru su prisustvovali relevantni stručnjaci iz oblasti socijalnog rada iz Francuske, Njemačke i Bosne i Hercegovine koji rade sa djecom, omladinom i porodicama na primarnoj prevenciji društveno neprihvatljivih pojava i ponašanja. Na seminaru su obrađene mnogobrojne teme i tretirani socijalni problemi koji pogađaju sve tri zemlje predstavnice, te se radilo na razradi metoda u radu sa djecom, omladinom i porodicama. Pored toga seminar je tretirao multikulturalni i interkulturalni pristup u organizaciji i pružanju usluga osobama u stanju potrebe te izgradnju profesionalaca za uvažavanje etničkog i svakog drugog identiteta korisnika usluga.

U toku seminara organizirane su posjete ustanovama socijalne zaštite koje su ujedno i potencijalni partneri u realizaciji zajedničkih projekata učesnika seminara. U okviru ovih posjeta razgovarano je o trendovima u psihosocijalnoj zaštiti, načinima finansiranja i evaluiranja rada.

3.8.10. Učešće u Projektu unapređenja mentalnog zdravlja

Također, završena je edukacija profesionalaca /2/ iz Savjetovališta u okviru projekta unapređenja mentalnog zdravlja, sa ciljem njihovog osposobljavanja za realizaciju projekta koja će biti na multisektorskom nivou. Edukaciju organizira Ministarstvo zdravlja FBiH u saradnji sa organizacijom Projekt mentalnog zdravlja i Švajcarskom agencijom za razvoj i saradnju.

3.8.11. Učešće na okruglom stolu

Predstavnica Ustanove je učestvovala u radu okruglog stola „Psihosocijalna pomoć djeci oboljeloj od raka i njihovim porodicama“ organiziranog na Pedijatrijskoj klinici u Sarajevu. Aktivnost je organiziralo udruženje „Srce za djecu koja boluju od raka u FBiH“, a u povodu sedmice djece oboljele od leukemije.

3.8.12. Učešće na Desetoj javnoj debati „Počinioci i žrtve krivičnih djela su naša djeca – spriječimo maloljetničko prestupništvo kulturom dijaloga“

Predstavnici Kantonalne javne ustanove „Porodično savjetovalište“ su uzeli učešće u Desetoj javnoj debati „Počinioci i žrtve krivičnih djela su naša djeca – spriječimo maloljetničko prestupništvo kulturom dijaloga“ koju organizira Centar za kulturu dijaloga. Cilj debate je bio praćenje i analiza realizacije ranije obećanih aktivnosti i planova za iznalaženje rješenja problema maloljetničkog prijestupništva. Na debati su prezentirani izvještaji o radu odgovornih vladinih institucija, škola i NVO sektora kako bi se pokazala odgovornost institucija angažiranih u ovom problemu.

3.8.13. Učešće na obilježavanju 10 godina Udruženja „Narko-ne“

Predstavnici Ustanove prisustvovali su proslavi jubileja U.G. „Narko-ne“ gdje je obilježeno deset godina djelovanja navedenog udruženja. Na ovom skupu, kroz kreativan pristup (Prevenijada) prezentirani su rezultati desetogodišnjeg djelovanja u oblasti primarne prevencije ovisnosti.

3.8.14. Učešće na dijalogu o položaju mladih u BiH

Predstavnici Ustanove su uzeli učešće na Dijalogu ključnih aktera o Istraživanju o položaju mladih u BiH „Glasovi mladih“ u organizaciji OIA BiH i UN Fonda za dostizanje Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG-F). Na navedenom jednodnevnom susretu ključni akteri vladinog sektora i civilnog društva imali su priliku govoriti i diskutirati o glavnim preporukama i prioritetima mladih, predstaviti primjere dobre prakse i podcrtati najvažnije korake koje treba poduzeti u budućnosti. Pored predstavljanja provedenog istraživanja, najveći dio skupa posvećen je radu u diskusionim grupama vezanim za obrazovanje, zapošljavanje, migracije i mobilnost i učešće mladih i njihovom slobodnom vremenu. Rad u diskusionim grupama rezultirao je preporukama koje će kroz partnerstvo UN programa Zapošljavanja i zadržavanja mladih (YERP) sa pojedinim institucijama vlasti i javnosti biti distribuirane i prezentirane u cilju argumentacije i zagovaranja većeg investiranja u mlade ljude.

3.8.15. Učešće na konferenciji „Aktivno starenje“

Predstavnici Ustanove su učestvovali na konferenciji Centra za zdravo starenje Novo Sarajevo o temi „Aktivno starenje“. Cilj konferencije bio je predstavljanje rezultata rada Centra za zdravo starenje Novo Sarajevo sa fokusom na značaj preventivno - korektivne gimnastike. Također, na konferenciji je promovirana i ideja aktivnog starenja i međugeneracijske solidarnosti kao i prvi priručnik za preventivno - korektivnu gimnastiku za osobe treće životne dobi.

3.8.16. Učešće na treningu “Mentalno zdravlje i HIV”

Partnerstvo za zdravlje (Partnerships in Health) je organiziralo trening “Mentalno zdravlje i HIV” koji je dio projekta “Povećanje univerzalnog pristupa osobama izloženim povećanom riziku od HIV/AIDS-a u Bosni i Hercegovini”. Učešće u ovom treningu su uzeli i predstavnici Kantonalne javne ustanove “Porodično savjetovalište”. Cilj treninga je bio osposobljavanje učesnika za provođenje adekvatne prevencije, liječenja i podrške osobama koje žive sa HIV/AIDS. Trening je doprinio sticanju novih znanja o povezanosti HIV/AIDS-a sa mentalnim zdravljem pojedinca, kako pružiti podršku osobama koje žive sa HIV-om kao i članovima njihove porodice kako bi se lakše nosili sa teretom pomenute bolesti.

3.8.17. Posjeta predstavnika Caritasa Italije

Kantonalnu javnu ustanovu „Porodično savjetovalište“ posjetili su predstavnici Caritasa Italije. Prilikom posjete razgovarano je o projektima primarne prevencije koje realizira Ustanova, našim iskustvima u radu sa mladima, aktivnostima i psihosocijalnim uslugama Ustanove, te resursima i kapacitetima koji se koriste u radu. U fokusu razgovora i razmjene iskustava bili su projekti primarne prevencije. Zapravo, posjeta je realizirana, prije svega, u cilju sagledavanja mogućnosti za buduću saradnju i to posebno u segmentu realizacije projekata primarne prevencije maloljetničkog prijestupništva, disfunkcionalnosti bračnih i porodičnih odnosa, te edukacije i razmjene iskustava u radu sa porodicom i mladima.

3.8.18. „Psihički izazovi za alpiniste“ – predavanje

Na poziv Sarajevske škole alpinizma koja je škola Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine, održano je predavanje na temu „Psihički izazovi za alpiniste“. Predavanje je održano u planinarskom domu „Vrela“ - Tušila za trideset članova ovog kluba.

S obzirom da penjači pri usponima i penjanjima doživljavaju intenzivnije strah nego u drugim prilikama, cilj ovog predavanja bio je da se članovi kluba upoznaju sa pojmom straha, anksioznosti i stresa, manifestacijama straha kod penjača te njihovim reakcijama na njega. Istaknuto je od čega reakcije zavise, kada se javljaju te koji su načini suočavanja sa strahom i njegovog prevazilaženja.

IV KAPITALNI PROJEKTI

Izgradnja poslovnog objekta KJU „Porodično savjetovalište“

Obzirom da je implementacija započetog projekta izgradnje poslovnog objekta KJU „Porodično savjetovalište“ uslovljena obezbjeđenjem dovoljnih finansijskih sredstava, to je ista trenutno zaustavljena i nastaviti će se kad se za to steknu materijalni uslovi.

Za izgradnju ovog objekta dobivena je, još 2009. godine, urbanistička saglasnost, međutim, uslijed nedostajućih sredstava, Zavod za izgradnju Kantona Sarajevo nije mogao dalje preduzimati aktivnosti neophodne za dobivanje dozvole za građenje.

V OCJENA STANJA I POSTIGNUTIH REZULTATA

Kantonalna javna ustanova “Porodično savjetovalište“ je i u 2012. godini nastavila sa povećanjem kvaliteta i inoviranjem usluga koje su u okviru Programa rada pružene građanima Kantona Sarajevo. Postignuti rezultati su ostvareni uz ulaganje znatnih napora menadžmenta, svih uposlenika te Upravnog odbora i Nadzornog odbora Ustanove. Postignuti rezultati se posebno ogledaju u nastavku tendencije povećanja broja građana i institucija kojima su pružene usluge iz djelatnosti Ustanove.

Međutim, tokom cijele godine Ustanova je bila suočena sa otežavajućim i nepovoljnim okolnostima rada i djelovanja i to zbog nedovoljnih finansijskih sredstava neophodnih za nesmetano odvijanje poslova utvrđenih djelatnošću.

Nedostatak finansijskih sredstava je rezultiralo i dodatnim problemima vezanim za: neprovođenje supervizije u Odjeljenju za savjetodavno-terapeutske poslove (angažiranje vanjskog certificiranog supervizora); nemogućnost učešća na stručnim edukacijama i treninzima; nedostatak materijalnih sredstava za kvalitetnu realizaciju projekata primarne prevencije; nemogućnost publiciranja istraživanja i rezultata rada te izradu promotivnih materijala; nemogućnost adekvatne animacije i motivacije ciljnih grupa za uključivanje u projekte primarne prevencije; te nemogućnost popravke ili kupovine neophodne opreme za rad koja je neispravna i to: kopir aparat, video projektor, laptop i sl. I pored svih otežavajućih okolnosti tokom cijele godine su ulagani dodatni naponi kako bi se navedena situacija prevazišla, a posebno kroz saradnju sa institucijama i organizacijama na udruživanju materijalno tehničkih sredstava te apliciranje na vanbudžetske fondove.

Usprkos svim otežavajućim okolnostima Ustanova je uspješno realizirala većinu aktivnosti utvrđenih programom rada za 2012. godinu, te značaj broj vanprogramskih aktivnosti koje su se nametnule u skladu sa ukazanim potrebama. Generalno, Ustanova **je odgovorila na sve zahtjeve** koji su dolazili od građana i institucija u 2012. godini i to prvenstveno kroz prijem svih zainteresiranih građana u savjetodavno terapeutski tretman i realizaciju projekata primarne prevencije preventivnih projekata u svim osnovnim i većini srednjih škola Kantona Sarajevo usmjerenih na smanjenje društveno neprihvatljivih ponašanja kod djece i mladih i izgradnju zdravih stilova života. Zatim kroz aktivnosti

koje su realizirane u cilju izgradnje i jačanja funkcionalnih porodičnih odnosa, kreiranja i realizacije specifičnih programa i intervencija za koja su zahtjev uputile različite organizacije i institucije, pružanja usluga edukacija, konsaltinga i praćenja, podrške razvoju i jačanju kapaciteta, te do blagovremenih informacija medijima i široj javnosti o širokom spektru aktuelnih društvenih pojava i fenomena vezanih za porodicu i njene podsisteme.

U toku 2012. godine usluge savjetovanja i terapije pružene su za **594 klijenata** i to kroz **1923 seanse**. Klijenti su na bazi pisane evaluacije pružene usluge ocijenili vrlo visokom ocjenom. Također, kroz osam projekata primarne prevencije u protekloj godini je bilo uključeno **3852** učesnika (prvenstveno roditelja i mladih) kroz **306** interaktivnih radionica i tribina dok je u istraživačke projekte bilo uključeno **998** ispitanika.

Posvećenost menadžmenta i svih zaposlenika Ustanove na ostvarenju misije i vizije u 2012. godini je doprinijela razvoju prepoznatljivosti Kantonalne javne ustanove „Porodično savjetovalište“ kao referentne i stručne ustanove za zadovoljavanje specifičnih i aktuelnih psihosocijalnih potreba građana Kantona Sarajevo. Ovo postignuće se ogleda u činjenici da je pored građana koji su koristili programske sadržaje veliki broj građana uputilo specifične zahtjeve za informacijama o radu Ustanove (preko 900 mailova i telefonskih poziva), značajno povećanje broja poziva od strane medija za učešće u različitim programima koji tretiraju stručnu tematiku iz djelatnosti Ustanove te kontakti i posjete kolega iz drugih zemalja. Poseban rezultat koji ilustrira aktuelnost i prepoznatljivost rada Savjetovališta u 2012. godini jeste **25689 pregleda** na različite sadržaje zvanične web stranice Ustanove.

Značajno postignuće u 2012. godini jeste štampanje i distribucija brošure „Korak do roditeljstva“ namijenjenog budućim roditeljima, te roditeljima sa malom djecom u cilju prevencije porodične disfunkcionalnosti jačanjem partnerske uloge i roditeljskih kompetencija u početnoj i porodici sa malim djetetom. Ova aktivnost je realizirana uz finansijsku podršku premijera Vlade Kantona Sarajevo i načelnika Općine Centar. Ukupan tiraž koji je iznosio preko 3000 primjeraka distribuiran je budućim roditeljima putem matičnih ureda, službi socijalne zaštite Kantona Sarajevo, vrtića, visokoškolskih ustanova, Pedijatrijske klinike Kantona Sarajevo i Zavoda za zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo i dr.

VI PROGRAMSKA ORIJENTACIJA ZA NAREDNI PERIOD

Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ u narednom periodu planira nastaviti kontinuirano pružati usluge svim zainteresiranim građanima i poslovnim subjektima u skladu sa principima i doktrinarnim načelima stručnog, kvalitetnog i profesionalnog rada, u svim aspektima djelatnosti.

Ustanova će determinirati svoje aktivnosti u skladu sa aktuelnim društvenim momentom prateći dosadašnja iskustva u radu i razvijene specifične metode i tehnike rada, zastupljenošću individualnih poteškoća građana u porodičnom funkcioniranju, te specifičnim psihosocijalnim potreba pojedinca i grupa u Kantonu Sarajevo. Pristup u radu će biti vođen kroz jasnu strukturu i organizaciju rada u kojoj se preferira timska orijentacija. Također, u dolazećem periodu, pristupit će se organizacionom jačanju u segmentu saradnje sa ustanovama iz psihosocijalne, obrazovne i zdravstvene mreže te apliciranja na različite vanbudžetske fondove.

Realizacija Programske orijentacije zavisi od stepena prevazilaženja identifikovanih problema koji otežavaju rad KJU „Porodično savjetovalište“, a to je prije svega neadekvatan prostor za rad koji limitira obim i kvalitet pruženih usluga, nedostatak finansijskih sredstava za osnovno funkcioniranje Ustanove, zatim za neophodnu permanentnu edukaciju profesionalaca, za kreativne oblike rada sa svim ciljnim

grupama porodičnog sistema, kao i nedovoljna saradnja u mreži, koja usporava planirane aktivnosti, te slaba motivacija ciljnih grupa za učešće u pojedinim projektima primarne prevencije, prvenstveno roditelja.

U narednom periodu, Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ će nastaviti i inovirati stručno-profesionalno djelovanje usmjereno na:

- Promociju i afirmaciju funkcionalnog porodičnog života kao pretpostavke za funkcionalnu zajednicu;
- Prevenciju nastanka psihosocijalnih problema i poteškoća i njihov tretman;
- Razvijanje kvalitetnijih partnerskih i porodičnih odnosa te tretman porodica i pojedinaca koje imaju poteškoće u odnosima;
- Edukaciju građana u prevenciji porodičnih i drugih životnih kriza i zastoja;
- Istraživanje i praćenje psiho-socijalnih fenomena u Kantonu Sarajevu, te ispitivanje potreba građana i porodice;
- Izradu novih i unaprjeđenje postojećih projekata primarne prevencije namijenjenih svim ciljnim grupama koje čine porodični sistem;
- Mjerenje rezultata efektivnosti i efikasnosti rada u okviru primarne i sekundarne prevencije;
- Unaprjeđenje internih standarda i normativa u provođenju primarne, sekundarne i tercijarne prevencije;
- Afirmaciju i promociju djelatnosti i postignuća Ustanove;
- Stručnu saradnja sa drugim ustanovama i organizacijama u skladu sa obostranim potrebama, te saradnja sa profesionalcima u mreži ustanova koje se bave psihosocijalnim radom.

Programska orijentacija KJU „Porodično savjetovalište“ Sarajevo će se kao i do sada oslanjati na ekološku teoriju sistema. Polazeći od osnovne teze ove teorije da svaki sistem sadrži uloge, norme i pravila koja snažno oblikuju razvoj individue, grupe, ali i institucije, smatramo da se niti jedna psihosocijalna intervencija ne može kvalitetno obaviti ukoliko se u rješenje ne uključe sistemi (institucije i organizacije) u koje su uključeni individue, porodice ili određene organizacije. Ta saradnja će se isključivo odvijati sa institucijama iz mreže socijalne politike, ali sa obrazovnim i zdravstvenim sistemom te drugim institucijama koje u svome radu tretiraju probleme porodice i pojedinca.

VII KONTINUIRANI POSLOVI

Poslovi primarne i sekundarne prevencije, normativni, finansijski, te ostali poslovi u okviru planiranih i utvrđenih tematskih cjelina Programa rada, kontinuirano su realizovani u toku godine.

Međutim, kada je u pitanju organizovanje supervizije u Odjeljenju za savjetodavno-terapeutski rad, zbog nedostatka potrebnih finansijskih sredstava, i u ovoj godini nije bilo moguće organizirati ovaj važan segment savjetodavno-terapeutske prakse.

7.1. Intervizija

U Odjeljenju za savjetodavno-terapeutski rad kreirani su novi formulari interne dokumentacije za praćenje terapeutskog rada sa korisnicima. Prijedlog novih dokumenata je nastao na bazi iskustava o stvarnim potrebama i funkcionalnosti sadržaja koji se evidentiraju i osnovnim ciljem kvalitetnijeg i funkcionalnijeg dokumentiranja i evaluacije terapijskih usluga. Ova dokumentacija se primjenjuje od januara 2013. godine.

VIII PREGLED UNUTRAŠNJE ORGANIZACIJE, KADROVSKE I MATERIJALNE OSPOSOBLJENOSTI

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova KJU „Porodično savjetovalište“ sistematizirano je ukupno 29 radnih mjesta (24 VSS, 3 SSS, 1 KV i 1 NK) i to:

- u Odjeljenju za savjetodavno-terapeutski rad predviđeno je ukupno 16 radnih mjesta;
- u Odjeljenju za razvojno – istraživačke i promotivne poslove predviđeno je 7 radnih mjesta;
- na poslovima sistematiziranim izvan organizacionih jedinica predviđeno je 5 radnih mjesta i
- jedan izvršilac na radnom mjestu direktora Ustanove.

U dosadašnjem periodu popunjeno je ukupno 20 radnih mjesta u organizacionoj strukturi Porodičnog savjetovališta i to:

- u Odjeljenju za savjetodavno-terapeutski rad popunjeno je ukupno 9 radnih mjesta kako slijedi: šef Odjeljenja, 2 stručna savjetnika-koordinatora tima, 2 viša stručna saradnika za savjetovališni rad i 4 stručna saradnika za savjetovališni rad;
- u Odjeljenju za razvojno - istraživačke i promotivne poslove popunjeno je ukupno 6 radnih mjesta kako slijedi: šef Odjeljenja, 1 viši stručni saradnik za promotivne i propagandne poslove, 3 stručna saradnika za istraživačke poslove i 1 referent za informatiku i statistiku;
- na poslovima sistematizovanim izvan organizacionih jedinica popunjeno je svih 5 radnih mjesta: viši stručni saradnik za pravne, opšte i kadrovske poslove; viši referent za finansije; tehnički sekretar, vozač putničkog vozila – domar i kurir-spremačica;
- radno mjesto direktora Ustanove.

Što se tiče zastupljene spolne strukture zaposlenika KJU „Porodično savjetovalište“, u radnom odnosu u Ustanovi se nalazi 6 muškaraca i 15 žena.

Na stručnim poslovima, u smislu bazične djelatnosti koje obavlja Savjetovalište, radno je angažirano 15 zaposlenika (mr. sci, dipl. socijalni radnik, dipl. psiholog, prof. pedagogije, prof. pedagogije i psihologije i prof. filozofije i sociologije).

Osim znanja iz bazičnih profesija, zaposlenici u Odjeljenju za savjetodavno-terapeutski rad posjeduju i certificirana znanja, vještine i tehnike savjetovališnog i terapeutskog rada i to pet porodičnih savjetnika i pet porodičnih terapeuta.

Kada je u pitanju materijalna osposobljenost za rad Ustanove, bitno je istaći da je gorući problem koji utiče na obavljanje djelatnosti Ustanove i njen razvoj neadekvatan prostor, a koji utiče na limitiranost broja primljenih klijenata u savjetodavno terapeutskom radu te realizaciju grupnog rada u primarnoj prevenciji. Ovakvo stanje u Odjeljenju za savjetodavno-terapeutske poslove uzrokuje stres kod uposlenika, lošu zaštitu od nepredvidivih i agresivnih ponašanja klijenata, nedovoljno prostora za pripremu i evaluaciju rada sa klijentima i sl. Također, nedostatak adekvatnog prostora se manifestira na rad u Odjeljenju za razvojno-istraživačke i promotivne poslove i to na realizaciju grupnog rada u projektima primarne prevencije, provođenje interaktivnih i kreativnih radionica za mlade, organiziranje stručnih tribina, edukacija za profesionalce, odnosa sa medijima, provođenje istraživačkih fokus grupa i sl. Generalno, prostorna limitiranost utiče na obim pružanja usluga u odnosu na sve veće potrebe građana u Kantonu Sarajevo za psihosocijalnom podrškom.

Pored radnog prostora, također, ono što otežava poslovanje Ustanove jesu izuzetno dotrajala sredstva i oprema za rad, obzirom Savjetovališta, uslijed nedostatka finansijskih sredstava, nije u mogućnosti obezbijediti nova, pa čak, veoma često nije u mogućnosti ni izvršiti neophodne popravke na postojećim.

IX NAČIN OSTVARIVANJA SARADNJE U MREŽI

I u 2012. godini KJU „Porodično savjetovalište“ Sarajevo je razvijala saradnju sa organizacijama i institucijama u mreži psihosocijalne zaštite, te drugim organizacijama, kako vladinog tako i nevladinog sektora..

Konkretni aktivnosti u okviru saradnje KJU „Porodično savjetovalište“ sa drugim institucijama detaljno su prikazani u tematskom dijelu Izvještaja pod tačkama 3.7.

PREDSJEDNICA UPRAVNOG ODBORA

Merima Brdarić

DIREKTOR

Mr. sci Mustafa Ćorić